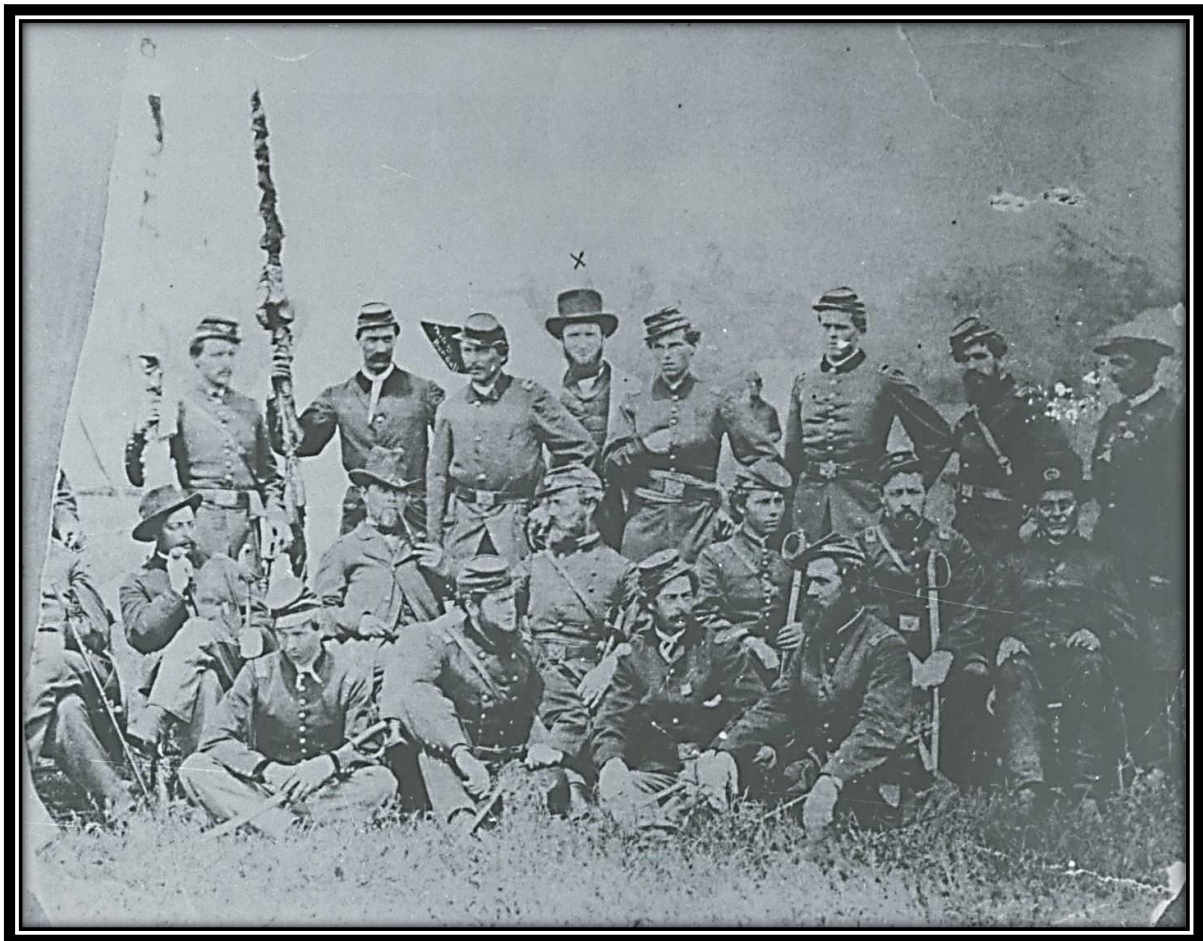


# Bachelorscriptie Geschiedenis

*Nederlanders onder vuur: Casestudies van Nederlands-  
Amerikaanse identiteiten in de Amerikaanse Burgeroorlog  
(1861-1865)*



Erik-Jan van Drieënhuizen

s4582713

Radboud University Nijmegen, 2018

Begeleider: Coen van Galen

Totaal woorden: 10.993

# Inhoud

Inleiding .....	4
Hoofdstuk 1: Historiografie van Nederlands-Amerikaanse emigratie en identiteiten (Status Quaestionis).....	6
Fase 1: Inventarisatie (1900-1965).....	6
Fase 2: Kwantitatieve Analyse (1975 – 1986) .....	6
Fase 3: Reflectie op kerk en geloof (1975-1990) .....	7
Fase 4: Specialisatie (1990-heden).....	7
Historiografie van Nederlands-Amerikaanse migranten en de Amerikaanse Burgeroorlog .....	8
Hoofdstuk 2: Nederlandse emigratie naar Amerika, vestiging in het Middenwesten en uitbraak van de burgeroorlog– Historische Context .....	10
2.1 De ‘eerste’ emigratiegolf (1846 – 1857) .....	10
2.2 Oorzaken en motieven.....	11
2.2.1. Sociaaleconomische factoren .....	11
2.2.2. Religieuze factoren.....	12
2.3 Vestiging in Michigan .....	14
Hoofdstuk 3: Nederlands-Amerikaanse identiteit als uniek product van haar tijd: Theoretisch Model	17
3.1 Etnische en sociale identiteiten .....	17
3.2 Analyseren van Etnische Identiteit.....	17
3.3 De Nederlands-Amerikaanse etnische identiteit.....	18
3.3.1 Nederlands etnisch component.....	19
3.3.2 Religieus-orthodox engagement .....	19
3.3.3 Amerikaans burgerlijk besef.....	20
Hoofdstuk 4: Nederlands-Amerikaanse identiteiten onder vuur: casestudies van Jan Nies, Willem Roon en Dirk en Benjamin van Raalte .....	22
4.1: Achtergrond en biografische informatie.....	22
4.1.1 Jan Nies .....	22
4.1.2 Dirk en Benjamin van Raalte .....	24
4.1.3 Willem Roon .....	24
4.1.4 Invloed van brievenlezers op inhoud.....	<b>Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.</b>

4.2: Nederlands etnisch component.....	27
4.3: Orthodox-religieus engagement .....	29
4.4: Amerikaanse burgerlijk besef.....	31
Hoofdstuk 5: Conclusie .....	35
Bijlage 1: Overzeese Emigratie per Provincie in aantallen, percentage en per capita (1835-1865).....	37
Bijlage 2: Emigratiegraad per gemeente (1835 – 1880).....	38
Bijlage 3: Religieuze samenstelling emigratiegolf t.o.v. Nederlandse bevolking .....	39
Bijlage 4: Protestantse migratie per jaar, hervormden en afgescheidenen, 1835 - 1857.....	40
Bibliografie.....	41
Primair bronmateriaal:.....	41
Literatuur:.....	41

## Inleiding

In de Verenigde Staten staat de Amerikaanse Burgeroorlog (1861-1865) nog altijd in het collectieve geheugen gegrift als de grootste nationale tragedie uit de Amerikaanse geschiedenis. Een bloedige oorlog die de jonge natie verscheurde en meer dan een half miljoen doden tot gevolg had. Nog steeds vinden er in de VS elk jaar talloze re-enactments van veldslagen plaats en verschijnen er enorme aantallen wetenschappelijk publicaties over dit onderwerp. In Europa leeft dit conflict logischerwijze in veel mindere mate en wordt de strijd over het algemeen beschouwd als een interne strijd van Amerikanen tegen Amerikanen. Wie echter de oorlog bekijkt in haar negentiende-eeuwse context, ziet al snel een minder eenduidig beeld ontstaan. De VS had zich nog geen 100 jaar eerder, in 1776 onafhankelijk verklaard van het Engelse rijk. De negentiende eeuw kende vervolgens een eeuw van enorme ontwikkeling voor de jonge natie, waarbij in rap tempo territoriale expansie richting het westen plaatsvond. Al dit nieuwe beschikbare land maakte de VS tot een magneet voor immigratie vanuit de hele wereld die zeker vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw aanzienlijke proporties begon aan te nemen.

De Amerikaanse census van 1860 laat zien dat er van de 31 miljoen inwoners die het land op dat moment telde, bijna dertien procent geboren was buiten de Verenigde Staten.<sup>1</sup> De Duitsers en de Ieren waren destijds de grootste immigrantengroepen, maar vanaf 1846 kwam er ook een kleinere golf Nederlanders op gang die de oversteek naar de Nieuwe Wereld maakte. Zij vestigden zich voornamelijk in de midwestelijke staten Michigan, Wisconsin en Iowa. Als Noordwest-Europese, witte en voornamelijk protestantse groep, ligt het voor de hand om te denken dat de Nederlandse immigranten snel zouden assimileren in de Amerikaanse samenleving. Recent onderzoek heeft echter uitgewezen dat de Nederlandse-Amerikanen helemaal niet zo snel bereid waren om hun Nederlandse identiteiten op te geven.<sup>2</sup> De geïsoleerde regio's in het middenwesten boden de mogelijkheid om de Nederlandse emigrantenvestigingen uit te laten groeien tot hechte gemeenschappen met een minimale invloed van Amerikaanse cultuur.<sup>3</sup> Het gevolg bleek de ontwikkeling van een eigenzinnige Nederlands-Amerikaanse subcultuur die nog tot halverwege de twintigste eeuw zou voort blijven bestaan. Hierbij zagen de Nederlandse-Amerikanen zichzelf als een unieke entiteit binnenin de Amerikaanse landsgrenzen en onafhankelijk van Nederland.

De doorsnee Nederlandse Amerikaan aan de vooravond van de Amerikaanse Burgeroorlog was een in Nederland geboren landbouwer, die amper tot geen Engels sprak, kennis had van de Bijbel en theologische debatten, gaf om zijn familie, maar slechts een vage verbintenis voelde met Amerika

---

<sup>1</sup> Henry Lucas, *Netherlanders in America: Dutch Immigration to the United States and Canada, 1789-1950* (Ann Arbor, 1953), 20.

<sup>2</sup> Michael J. Douma, *The Evolution of Dutch Americans 1847-Present* (Tallahassee, 2008), 7.

<sup>3</sup> *Ibidem*, 57.

als natie.<sup>4</sup> Het uitbreken van de Burgeroorlog in 1861 zorgde er echter voor dat Nederlands-Amerikaanse soldaten uit een geïsoleerde immigrantengemeenschap plots in contact kwamen met een groter Amerika. Deze situatie dwong hen tot (onbewust) nadenken over wie zij daadwerkelijk waren en zette hiermee hun conservatieve Nederlands-Amerikaanse identiteit onder druk.<sup>5</sup> Uiteindelijk zouden 410 Nederlandse jongemannen uit de gemeenschap betrokken raken bij de oorlog, waarvan bijna een kwart zich vrijwillig aangemeld had.

In mijn ogen vormen de Nederlandse Amerikanen om deze reden een erg interessante groep en dus dient dit onderzoek om een beter inzicht te verkrijgen in de wijze waarop de unieke Nederlands-Amerikaanse identiteit zich uitte en ontwikkelde in het licht van de Amerikaanse burgeroorlog. Ik zal hierbij voortbouwen op eerdere onderzoeken naar de Nederlands-Amerikaanse subcultuur door het model te gebruiken van de Nederlands-Amerikaanse etnische identiteit dat geschetst wordt door Michael J. Douma in zijn proefschrift uit 2011.<sup>6</sup> Hierin onderscheidt hij drie aanhoudende kernaspecten waaruit Nederlands-Amerikaanse identiteiten bestonden tussen 1840 en 1940: een Nederlands etnisch component, een Amerikaans burgerschapsbesef en een conservatief, religieus-orthodox engagement.<sup>7</sup> De kern van mijn onderzoek zal bestaan uit het toetsen van dit identiteitsmodel in de briefcorrespondentie van Nederlands-Amerikaanse soldaten afkomstig uit de Holland, Michigan gemeenschap in de Amerikaanse Burgeroorlog. Ik hoop zo een meer gestructureerde onderzoeksinsteek toe te kunnen voegen aan de historiografie van dit onderwerp.<sup>8</sup>

---

<sup>4</sup> Douma, *The Evolution of Dutch*, 75.

<sup>5</sup> G. van Schelven, 'Holland Volunteers, from Michigan, during the Civil War, 1861-1865', Migenweb.com <<http://migenweb.org/ottawa/military/civilwar/CWDutch.html>> [ geraadpleegd op 2-7-2018].

<sup>6</sup> Michael J. Douma, *The Evolution of Dutch Americans 1847-Present* (Tallahassee, 2008).

<sup>7</sup> Ibidem, 13.

<sup>8</sup> R. Abdelal, Y. M. Herrera, A.I. Johnston, R. McDermott, *Measuring Identity: A guide for social Scientists* (New York, 2009), 35.

# Hoofdstuk 1: Historiografie van Nederlands-Amerikaanse emigratie en identiteiten (Status Quaestionis)

---

Emigratie naar de VS heeft altijd een groot publiek geboeid en is door de jaren heen zowel door amateurs als professionals veelvuldig bestudeerd. In dit hoofdstuk zal ik een overzicht geven van de huidige stand van het onderzoek omtrent Nederlands-Amerikaanse identiteiten. Deze historiografie valt grofweg in te delen in vier stromingen: Inventarisatie (1900 – 1965), Kwantitatieve Analyse (1975 – 1986), Reflectie op kerk en geloof (1975-1990) en Specialisatie (1990-heden).<sup>9</sup>

## Fase 1: Inventarisatie (1900-1965)

In de eerste fase (1900-1975) van het onderzoek poogde men voornamelijk om de Nederlands-Amerikaanse emigratiestroom en haar bronnen te inventariseren. Via kerkgeschiedenis raakten wetenschappers geïnteresseerd in de Nederlands-Amerikaanse immigrantengemeenschappen in het middenwesten. De eerste mijlpaal op weg naar een alomvattend overzicht werd behaald in 1928 door de Nederlandse geograaf Jacob van Hinte.<sup>10</sup> Hij liet een enorme hoeveelheid aan informatie na voor latere historici waarop in 1955 de Amerikaanse historicus Henry Lucas de eerste professionele wetenschappelijk studie over het onderwerp publiceerde. Hierin presenteerde hij uitgebreide overzichten van Nederlandse immigratiepatronen en plaatselijke nederzettingen met een groot oog voor het religieuze aspect van de emigratie.<sup>11</sup> Het werk van Lucas is inmiddels uitgegroeid tot een van de Engelstalige standaardpublicaties in dit onderzoeksveld. In 1975 voegde de Gerald F. De Jong, zelf een Nederlandse Amerikaan van de derde generatie, een totaaloverzicht van de Nederlandse aanwezigheid in de VS van de zeventiende eeuw tot en met de jaren zeventig van de 20e eeuw hieraan toe.<sup>12</sup>

## Fase 2: Kwantitatieve Analyse (1975 – 1986)

De tweede fase van het onderzoek komt op rond 1975. De introductie van computers maakte in de jaren 70 de kwantitatieve analyse snel populair in de VS en gaven een nieuwe impuls aan migratieonderzoek. Amerikaanse immigratiehistorici gebruikten deze nieuwe methoden en analyses om de emigratie naar de VS in een breder kader te plaatsen. De grondlegger van het kwantitatieve onderzoek naar Nederlands-Amerikaanse emigratie is de Amerikaanse historicus Robert P. Swieringa, die opgroeide in een hechte Nederlands-Amerikaanse gemeenschap in Chicago. Hij legde begin jaren tachtig de statistische basis voor samenstellend onderzoek van de emigrantengolf. Zo creëerde hij onder andere een databestand met honderdduizend namen van Nederlandse emigranten die tussen

---

<sup>9</sup> Krabbendam, *Vrijheid in het Verschiet*, 334.

<sup>10</sup> Jacob van Hinte, *Nederlanders in Amerika* (Amsterdam, 1928).

<sup>11</sup> Lucas, H.S., *Netherlanders in America: Dutch Immigration tot the United States and Canada, 1789-1950* (Ann Arbor, 1955); van Hinte, *Netherlanders in America*.

<sup>12</sup> Gerard F. De Jong, *The Dutch in America 1609-1974* (Boston, 1975).

1835 en 1880 het land waren binnengekomen.<sup>13</sup> Zijn resultaten stelden trends in de emigratie veel nauwkeuriger vast, maar brachten ook moeilijk te vatten groepen zoals vrouwen, kinderen en religieuze minderheden in kaart. Zijn methode inspireerde een nieuwe groep Amerikaanse sociaaleconomische historici die in de jaren tachtig aan de hand van regionale casestudies onderwerpen als mobiliteit en economische ontwikkelingen in Nederlands-Amerikaanse gemeenschappen beschreven. Typerend is dat zij zich vrijwel allemaal richten op hun eigen geboortestreek.

### **Fase 3: Reflectie op kerk en geloof (1975-1990)**

Tegelijkertijd met de kwantitatieve revolutie in de VS ontstond in Nederland een hernieuwde belangstelling voor de religieuze factor van de emigratie. Belangrijk hierin waren de bijdragen van J. Stellingwerff en P. Stokvis. Onafhankelijk van elkaar werkten zij aan een beschrijving en verklaring van de beginfase van de Nederlands-Amerikaanse emigratie. In zijn proefschrift *De Nederlandse Grote Trek* uit 1977 markeert Stokvis het begin van de Nederlandse emigratiegolf in 1847. Hierbij plaatste hij de motieven en voorwaarden voor de ‘grote trek’ in een groter economisch kader en corrigeerde hij de misvatting dat afgescheidenen de emigratie altijd hadden gedomineerd. In tegenstelling tot de eerdere werken van Lucas en Van Hinte zag hij niet de religieuze factoren als doorslaggevend, maar verklaarde hij deze nieuwe golf in een breder kader van sociaaleconomische, demografische en kerkelijke factoren.<sup>14</sup> Stellingwerff vulde het beeld van plattelandsmigratie verder aan met een beschrijving van landverhuizers uit Nederlandse steden die zich vestigden in Iowa.<sup>15</sup>

### **Fase 4: Specialisatie (1990-heden)**

De statistische basis die Swieringa begin jaren 1980 had gelegd door middel van de kwantitatieve analyse maakte vanaf de jaren negentig steeds specialistischer onderzoek naar de Nederlands-Amerikaanse emigratie en subcultuur mogelijk. In deze laatste fase van de historiografie rondom dit onderwerp verschenen er uiteenlopende specialisatiestudies naar o.a. Nederlandse katholieken, vrouwen en joden en hun rol in de Nederlands-Amerikaanse gemeenschappen. Nieuwe instituten als het *Institute of Hope*, opgericht in 1994, en de uitgave van het tijdschrift *Origins* door het Calvin College, Holland begonnen in 1983, zorgden voor een nieuw impuls in het onderzoek en een verspreiding van verworven kennis onder de Nederlandse Amerikanen. Tegelijkertijd zorgde de groei van Amerikanistiek in Nederland voor een uitbreiding van onderzoek naar de emigratie-ervaring waarbij ook de Nederlands-Amerikaanse subcultuur steeds centraler kwam te staan.

Over het gehele spectrum breidde het onderzoek rondom Nederlands-Amerikaanse emigratie zich vanaf halverwege de negentiger jaren uit naar volle breedte. De bijdrage van Swieringa groeide

---

<sup>13</sup> Voor een volledige lijst aan Swieringa's publicaties, zie: <https://www.swierenga.com/pubs.html>.

<sup>14</sup> P.R.D. Stokvis, *De Nederlandse Trek naar Amerika, 1846-1847* (Leiden, 1977), 196-197.

<sup>15</sup> J. Stellingwerff, *Amerikaanse emigranten. Onbekende brieven uit de prairie van Iowa 1846 -1847*. (Leiden 1977).

uit tot indrukwekkende lijst aan publicaties en artikelen over onder meer de integratie, vestiging en de rol van familie van Nederlandse immigranten. Als hoogleraar aan Kent State University in Ohio gaf hij daarnaast leiding aan een nieuwe generatie historici, waaronder Hans Krabbendam en Suzanne Sinke.<sup>16</sup> Krabbendam zet in op een minder descriptieve, maar meer analytische totaalstudie met theoretische vragen over de Nederlands-Amerikaanse cultuur en specifieke aandacht voor de Nederlandse identiteit.<sup>17</sup> In 2009 voegde hij hier nog de gedirigeerde bundel *Four centuries of Dutch-American relations* aan toe, wat op het moment het meest up-to-date overzichtswerk van de Nederlandse emigratie naar de Verenigde Staten is.

## **Historiografie van Nederlands-Amerikaanse migranten en de Amerikaanse Burgeroorlog**

In één van de artikelen uit deze bundel beschrijft Michael J. Douma aan de hand van een vergelijkende studie aantoonde hoe de Nederlandse etniciteit en Amerikaanse nationale identiteit soms een moeizame wisselwerking met elkaar hadden.<sup>18</sup> Hij bouwde sterk voort op eerdere studies van Herbert J. Brinks en Willemien Schenkeveld, die 1991 hardmaakte dat de Nederlanders ondervertegenwoordigd waren in het Unionleger en dus het traditionele beeld van patriottische Nederlanders die unaniem de strijd tegen slavernij steunden niet klopte.<sup>19</sup> Brinks beschreef in 1988 de verandering van militaire waarden voor Nederlands-Amerikaanse soldaten die tijdens de burgeroorlog optrad en concludeerde dat de Amerikanisatie van Nederlands-Amerikaanse soldaten sterk werd versneld door de burgeroorlog.<sup>20</sup> Douma gaf echter aan dat een compleet narratief van de Nederlands-Amerikaanse deelname aan de Burgeroorlog nog moest worden geschreven en dat daardoor de uitwerking van dit conflict op de Nederlands-Amerikaanse identiteit niet eenvoudig te duiden valt.<sup>21</sup> Zijn proefschrift van twee jaar later vormt het meest uitvoerige onderzoek naar Nederlands-Amerikaanse identiteit tot zover.<sup>22</sup> Hierin gaf Douma vanuit een theoretische basis omtrent etniciteit weer hoe de Nederlands-Amerikaanse identiteit ontstond en zich ontwikkelde. Drie kernfactoren in de Nederlands-Amerikaanse identiteit omvatten een Nederlands etnisch component, een conservatief religieus component en een Amerikaans burgerschapscomponent. Eén hoofdstuk is gewijd aan de Burgeroorlog en haar relatie tot burgerschap, waarin hij beargumenteerde dat het Amerikaanse

---

<sup>16</sup> Suzanne Sunke, *Home is Where you Build It: Dutch Immigrant Women in the United States, 1880 – 1920* (P.H.D. Dissertation, Minnesota, 1993).

<sup>17</sup> H. Krabbendam, *Vrijheid in het Verschiet: Nederlandse emigratie naar Amerika 1840-1940* (Hilversum, 2006).

<sup>18</sup> Michael J. Douma, 'Dutch-American Identity during the American Civil War and Boer War', in: Hans Krabbendam, Cornelis A. van Minnen, Giles Scott-Smith, *Four centuries of Dutch-American relations 1609-2009* (Amsterdam, 2009).

<sup>19</sup> W.M. Schenkeveld., *En Er Werd Een Groote Storm Van Wind: Reacties uit de Nederlandse immigrantenkolonie in Michigan op de Amerikaanse Burgeroorlog (1861-1865)* (Ph.D. dissertation, University of Amsterdam, 1989).

<sup>20</sup> Brinks H.J., "Dutch American Reactions to the Civil War" in *Origins*. Vol. VI, No. 1, (Amsterdam, 1988).

<sup>21</sup> Douma, *Dutch American Identity*, 387.

<sup>22</sup> Michael J. Douma, *The Evolution of Dutch American Identities 1847-Present* (Tallahassee, 2011)

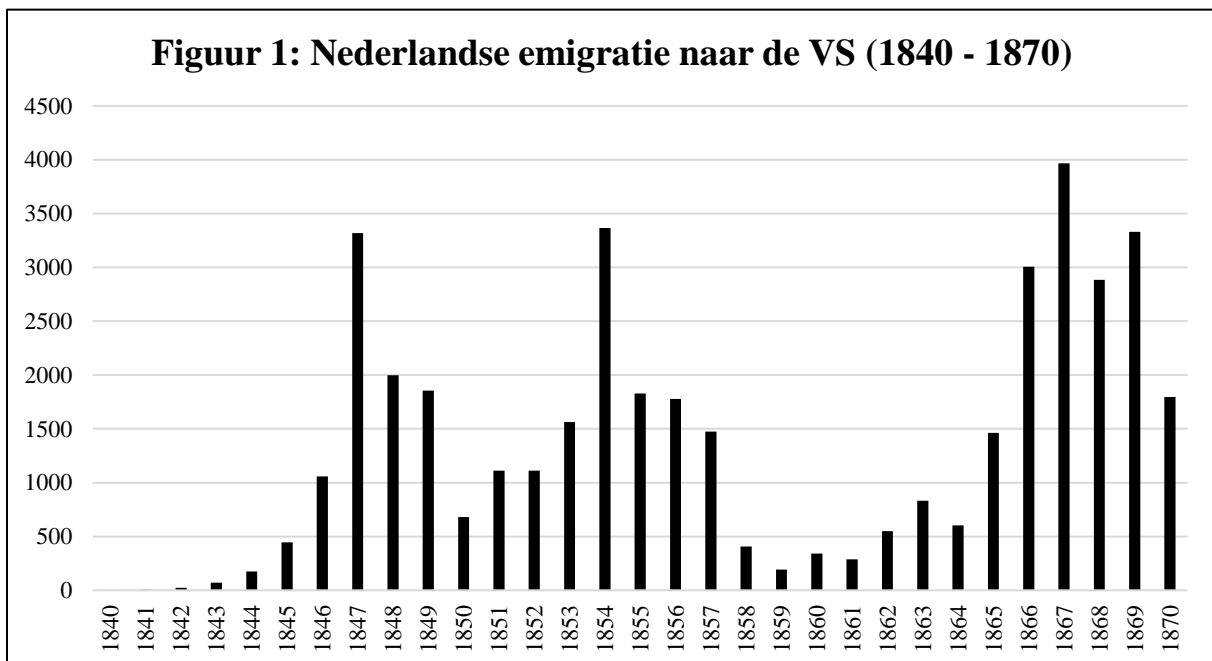
burgerschap voor veel Nederlandse Amerikanen een praktische overweging was en geen emotionele of symbolische identificatie met haar grondprincipes. In zijn hoofdstuk over de Burgeroorlog gaat hij wel diep in op het aspect van burgerschap, maar geeft verder weinig aandacht aan de wijze waarop deze Amerikanisatie intrad en hoe deze zich uitte. Ook Krabbendam besprak in *Vrijheid in het Verschiet* (2006) de Nederlandse Amerikanen in de burgeroorlog, maar behandelt deze zonder structurele insteek.

## Hoofdstuk 2: Nederlandse emigratie naar Amerika, vestiging in het Middenwesten en uitbraak van de burgeroorlog– Historische Context

In dit hoofdstuk zal ik kort de noodzakelijke achtergrondinformatie van de Nederlandse emigratie en vestiging geven waarin de Nederlands-Amerikaanse identiteit zich uiteindelijk zou ontwikkelen.

### 2.1 De ‘eerste’ emigratiegolf (1846 – 1857)

De Nederlandse aanwezigheid in de VS gaat terug tot begin zeventiende eeuw als de versterkte nederzetting ‘Nieuw-Amsterdam’ wordt gesticht in de provincie Nieuw-Nederland en later zou uitgroeien tot New York. Ondanks de Engelse overname van de kolonie in 1664, heeft er sinds deze tijd altijd een Nederlands-Amerikaanse migrantengemeenschap bestaan aan de Amerikaanse oostkust. Nederlandse emigratie naar de Nieuwe Wereld kwam in de zeventiende en achttiende eeuw dan ook al sporadisch voor, maar moet worden onderscheiden van de golf die halverwege de negentiende eeuw opkwam. Tussen 1846 en 1857 vertrokken er 21.145 Nederlanders naar de VS waarmee emigratie veranderde van een zeldzaam verschijnsel in een structurele beweging. Deze emigratiegolf was bovendien van andere aard dan emigratie voor 1846 en wordt daarom in de literatuur ook wel de ‘Grote Trek’ of ‘Nieuwe Emigratie’ genoemd.<sup>23</sup> De Amerikaanse economische crisis van 1857 en de Amerikaanse Burgeroorlog (1861-1865) remden de emigratie waarna deze in de jaren 1880 weer op een hoogtepunt zou komen.



Bron: Robert P. Swieringa, *Faith and Family: Dutch Immigration and Settlement in the United States, 1820 - 1920* (New York, 2000), 40-42.

<sup>23</sup> Lucas, *Netherlanders in America: 'New Dutch Immigration'*; Stokvis en Krabbendam: *De Grote Trek*.

## 2.2 Oorzaken en motieven

De jaren 1840 waren roerige tijden in Nederland. Economische stagnatie, misoogsten in de landbouw en onenigheid in de kerk zorgden voor een somber toekomstbeeld, dat in scherp contrast stond met de vooruitzichten in de VS. Vanaf 1850 vertrokken er dan ook meer mensen uit Nederland dan er destijds bijkwamen. Bovendien speelden er bij emigratie naar overzeese bestemmingen als de VS vaak ideologische motieven mee om te vertrekken.<sup>24</sup> De golf kreeg hierdoor het karakter van een sociaal protest en werd dan ook nauwlettend in de gaten gehouden door de Nederlandse overheid. Gemeenten en provincies werden vanaf 1847 verplicht om aparte reportages bij te houden over overzeese emigratie. Deze maatregel bleef tot het eind van de eeuw gelden.<sup>25</sup>

### 2.2.1. Sociaaleconomische factoren

Een onderliggende oorzaak van de emigratiegolf van 1846 waren de slechte economische omstandigheden waarin Nederland zich destijds bevond. In nasleep van de Napoleontische tijd had de Belgische Opstand de staatskas op de rand van een bankroet gebracht door de voortdurende mobilisatie van het leger. Een verzwakt Nederland moest zich daarnaast plots gaan meten met de concurrentie van nieuwe industriële productietechnieken uit België en Engeland, terwijl de Nederlandse economie nog veelal een traditionele agrarisch-commerciële structuur had.<sup>26</sup> Hoge indirecte belastingen in de vorm van accijnzen dreven de kosten voor levensonderhoud sterk op en drukte onevenredig hard op de kleine burgerij en arbeidende klasse.<sup>27</sup> In vijf jaar tijd steeg het aantal behoeftigen in Nederland van tien naar vijftien procent van de bevolking en brak als klap op vuurpijl in 1845 ook nog de aardappelcrisis uit. Tachtig procent van de aardappelloogst ging in dat jaar verloren, gevolgd door een misoogst van rogge in het jaar erna.<sup>28</sup>

Uit bovenstaande feiten ligt het voor de hand om te denken dat de emigratie werd gedomineerd door de allerarmsten van de bevolking die lotsverbetering zocht in de nieuwe wereld. Dit was echter niet het geval, aangezien zij de oversteek niet zelfstandig konden bekostigen. Hun aandeel was gemiddeld 22 procent en gegoede burgers maakten gemiddeld 11 procent uit van de emigranten. Tweederde van de landverhuizers had enig vermogen waarmee zij de kern vormden van de emigratiestroom. Evenmin waren de negentiende-eeuwse emigranten evenredig verdeeld over de provincies (Zie bijlage 1 en 2). De provincie die de grootste uittocht zag bij de eerste emigratiegolf was bij uitstek Zeeland, die hard werd geraakt door de aardappelcrisis. Ook de historisch lage graanprijzen eind jaren 1840 zorgden voor economische malaise op de Zeeuwse kleigrond, waar graan

---

<sup>24</sup> Emigratie naar Europese bestemmingen kwam destijds ook al veel voor, maar deze was voornamelijk economisch van aard en vaak kwamen emigranten na een periode weer terug naar Nederland. Bij overzeese emigratie vertrokken mensen daarentegen meestal voorgoed met het idee om elders een nieuw en beter bestaan op te bouwen.

<sup>25</sup> Krabbendam, *Vrijheid in het Verschiet*, 24.

<sup>26</sup> Lucas, *Netherlands in America*, 53 en Stokvis, *De Nederlandse Trek*, 9.

<sup>27</sup> Krabbendam, *Vrijheid in het Verschiet* 25, Stokvis, *De Nederlandse Trek*, 18.

<sup>28</sup> Krabbendam, *Vrijheid in het Verschiet* 25.

destijds het primaire middel van bestaan vormde. Eenzelfde patroon is terug te zien bij de kleigronden in het zuiden van Zuid-Holland en later in Noord-Groningen en Friesland (na 1880). Het grote aandeel van Zuid-Holland valt te verklaren door de extreem hoge emigratiegraad van de zuidelijke regio's Goeree-Overflakkee en het zuiden van de Haringvliet. Meer dan de helft (56 procent) van de Zuid-Hollandse emigranten was afkomstig uit deze landstreken, waarbij de polderdorpen Ouddorp en Goedereede emigratiegraden zagen van bijna honderd keer (!) het Nederlands gemiddelde.<sup>29</sup> De andere verstedelijkte provincies Noord-Holland en Utrecht zagen daarentegen relatief weinig landverhuizing.

Een andere uitschieter is te zien bij de grote provincie Gelderland. Net als bij Zuid-Holland werd de emigratie uit deze provincie gedomineerd door slechts enkele regio's, ditmaal de Achterhoek. Gelegen in het Duitse grensgebied, raakte deze regio al snel bekend met het fenomeen van landverhuizende Duitsers, waarna er voornamelijk tussen 1830 en 1850 grote groepen Achterhoekers vertrokken naar de VS. Meer dan de helft van de Gelderse emigranten was dan ook afkomstig uit de Achterhoek en in het bijzonder Winterswijk, dat na Ouddorp en Goedereede de op twee na hoogste emigratiegraad van Nederland kende.<sup>30</sup>

Emigratie uit de katholieke provincies Brabant en Limburg heeft tenslotte nooit grote proporties aangenomen voor 1865. Waar protestantse emigranten veelal meereisden met hun predikers en kerkvolk werd missie pas later een doel op zich voor de katholieke emigratie. Bovendien vestigden de katholieken zich vrijwel exclusief in Wisconsin en vallen dus hiermee buiten de reikwijdte van dit onderzoek.

### 2.2.2. *Religieuze factoren*

Hoewel de deprimerende sociaaleconomische omstandigheden in Nederland halverwege de negentiende eeuw aangeven hoe er een emigratiesentiment kon ontstaan, zijn deze niet voldoende om de emigratiegolf van 1847 in zijn geheel te verklaren. Uit de samenstelling van deze golf blijken interessante discrepanties die wijzen op andere factoren. Zie bijlage 3.

Allereerst valt op dat de afgescheidenen met 30 procent ten opzichte van 1 procent van de Nederlandse bevolking sterk bovenmatig gerepresenteerd zijn in de emigratiegolf. In 1834 had zich een kerkscheiding voltrokken waarbij een groep gereformeerden zich afgescheiden had van de Hervormde Kerk. In de loop van de achttiende en begin negentiende eeuw was onder invloed van de Verlichting de meer rationalistische en liberale variant van de geloofsleer doorgedrongen tot de dominante stroming binnen de elite van de Hervormde Kerk. Deze denktrant, het rationalistisch

---

<sup>29</sup> Robert P. Swieringa, 'Place Mattered: The Social Geography of Dutch-American Immigration in the Nineteenth Century', <[https://www.swierenga.com/Calvin\\_lec.html](https://www.swierenga.com/Calvin_lec.html)> [ geraadpleegd op 2-7-2018].

<sup>30</sup> G.J. Ligterink, *De landverhuizers; emigratie naar Noord-Amerika uit het Gelders-Westfaalse grensgebied tussen de jaren 1830-1850* (Zutphen, 1981), 104.

supranationalisme, zocht een compromis tussen geloof en verstand, openbaring en rede.<sup>31</sup> Al in de achttiende eeuw was er al kritiek op deze ontwikkeling vanuit orthodox-gereformeerde hoek, die liever een strakkere Calvinistische theologie zag.

Gedreven door politieke ontwikkelingen als de Franse Revolutie, ontstond begin negentiende eeuw een internationale opleving van het gereformeerde denken en handelen in Europa: de *Réveil*. In Nederland kreeg deze beweging zijn eigen orthodox-protestantse vorm die zich sterk afzette van de rationale theologie in de Hervormde Kerk. In 1816 vaardigde daarnaast koning Willem I een Koninklijk Besluit uit waarmee de autonomie van de nationale kerk werd ingeperkt door haar onder te brengen bij het staatsbestel en ontstond zo de Nederlandsch Hervormde Kerk. Hierdoor kreeg de Hervormde Kerk meer het karakter van een staatskerk en werd ernaar gestreefd om deze bij elkaar te houden door een zekere mate van leervrijheid toe te staan. Met deze inmenging van de overheid binnen de kerk groeide de onvrede van orthodoxe calvinisten opnieuw en leidde uiteindelijk tot een gereformeerde afscheiding in 1834 onder leiding van de Groningse dominee Hendrik de Cock.<sup>32</sup>

De kerkelijke scheiding werd aanvankelijk door de meerderheid van de bevolking met sociale mijding of sociale en economische discriminatie beantwoord.<sup>33</sup> Ook de overheid hanteerde een harde lijn tegenover de nieuwe gereformeerden en ging ondanks de lange traditie van godsdienstvrijheid die Nederland kende, al snel over tot vervolging van de afgescheiden gereformeerden.<sup>34</sup> Vanaf 1841 verkregen de afgescheidenen wel enige erkenning van de overheid om de openbare orde te bevorderen, maar kerkvorming en eigen onderwijs bleef nog altijd officieel verboden. Niet-erkende bijeenkomsten bleven tot in 1846 vervolgd worden en tenslotte zou de maatschappelijke acceptatie van de afgescheidenen nog minstens een halve eeuw op zich laten wachten.<sup>35</sup>

Deze opeenstapeling van barre omstandigheden zorgde ervoor dat afgescheidenen eerder geneigd waren om te emigreren dan hervormde Nederlanders. Daarnaast speelde er ook een ideologisch motief mee, waarbij de afgescheidenen bezorgd waren over de toekomst van Nederland. In

---

<sup>31</sup> Stokvis, *De Nederlandse Trek*, 38. De bijbel werd hiermee niet beschouwd als het letterlijke woord van God, maar als de historisch gebonden openbaring van Gods zedenwet. Het benadrukken van deze 'zedeleer', en niet de 'verlossingsleer' waar predestinatie en uitverkiezing centrale aspecten vormen, stond bovendien haaks op de Synode van Dordrecht.

<sup>32</sup> Stokvis, *De Nederlandse Trek*, 34-49; James D. Bratt., *Dutch Calvinism in Modern America: A History of a conservative subculture* (Grand Rapids, 1984), 3-13.

<sup>33</sup> L.H. Mulder, *Revolte der fijnen: De afscheiding van 1834 als sociaal conflict en sociale beweging* (Amsterdam, 1973), 219-220.

<sup>34</sup> In het licht van de Belgische Opstand die destijds woedde, werden de afgescheidenen gezien als verstoorders van de Nederlandse eenheid en onruststokers in roerige tijden. Aangezien het kerkbestuur sinds 1816 bij Koninklijk Besluit geregeld werd, kon afscheiding daarnaast worden bestempeld als een wetsovertreding. De kern van de vervolging was echter gebaseerd op de *Code Pénal*, die openbare bijeenkomsten van twintig personen of meer bij wet verbood. Vele bezoekers en organisatoren van afgescheiden kerkdiensten werden gearresteerd of ontvingen boetes. Jasper Vree, 'Van Separatie naar Integratie. De Afgescheidenen en hun kerk in de Nederlandse samenleving (1834-1892)', in Reender Kranenburg en Wessel Soker, red., *Religieus en (on)gelijkheid in een plurale samenleving* (Leuven/Apeldoorn, 1995), 161-176.

<sup>35</sup> Vree, *Van Separatie naar Integratie*, 169; Stokvis, *De Nederlandse Trek*, 46.

hun ogen had hun vaderland zich zo sterk van de Bijbelse waarheid afgekeerd dat de economische malaise en misoogsten van de jaren 40 het straffende oordeel des Gods moest zijn. Zij zagen zichzelf dan ook als het ‘uitverkoren’ volk dat als enige de juiste waarheid had. Al met al zorgden deze factoren ervoor dat afgescheidenen zeker in de beginjaren buitenproportioneel vertegenwoordigd zijn geweest in de emigratie. Ondanks wat eerdere publicaties beweren, hebben de afgescheidenen de totale Amerikaanse emigratiegolf op enkel 1846 en 1847 na nooit in absolute aantallen gedomineerd.<sup>36</sup> Maar bedenkend dat zij in 1849 slechts 1,5 procent van de bevolking in 1849 uitmaakten maakt deze groep toch erg opvallend, zeker wanneer er wordt gekeken naar de cijfers van enkel Protestantse emigranten (Zie bijlage 2).

De afgescheidenen waren uiteindelijk de groep die hun stempel het sterkst op de Amerikaans-Nederlandse emigratie gedrukt hebben. Niet alleen door hun grote vertegenwoordiging in de beginjaren van de emigratiegolf of hun sterke ideologische motief, maar ook door hun aandeel in de organisatie. Begin negentiende eeuw was de nieuwe organisatievorm van een vereniging gangbaar geworden en de afgescheiden leiders maakten hier dankbaar gebruik van om hun vertrek te organiseren. De eerste drie emigratieverenigingen<sup>37</sup>, opgericht in 1846 en 1847, stonden dan ook allemaal onder leiding van afgescheiden predikanten als Anthonie van Brummelkamp, Albertus van Raalte, Hendrik Scholte en Cornelis van der Meulen. Het doel van de verenigingen was om dingen te regelen die individuele landverhuizers moeilijk konden overzien zoals reisboeking, kiezen van vestigingsplek, aankoop van land en andere voorzieningen. Uiteindelijk zouden de afgescheiden predikers met hun verenigingsleden de pioniers van de Nederlands-Amerikaanse emigratie worden. Zo stichtte van Raalte in 1847 de Nederlandse gemeenschap Holland in Michigan en werd Scholte de oprichter van Pella in Iowa. De toon was hiermee gezet in de Nederlandse emigrantengemeenschappen, waar later een groot gedeelte van de Nederlandse emigranten zich zou vestigen.<sup>38</sup>

### 2.3 Vestiging in Michigan

De Nederlandse emigrantenvestiging Holland, Michigan werd in februari 1847 gesticht door de afgescheiden dominee Albertus C. van Raalte. Samen met 109 volgelingen was hij op 24 september 1846 per zeilschip *the Southerner* vanuit Rotterdam vertrokken richting New York, waar zij in november arriveerden. Aangekomen in New York werden zij opgevangen door de predikant Thomas De Witte en andere leden van de koloniale Nederlandse kerkgemeenschap (Dutch Reformed Church). Aanvankelijk was het plan geweest om samen met de andere afgescheiden dominee Hendrik Scholte

---

<sup>36</sup> Lucas, *Netherlanders in America*, 687; Stokvis, *De Nederlandse Trek*, 45.

<sup>37</sup> ‘Vereniging van Christenen voor Hollandsche Volksverhuizing naar de Vereenigd Staten in N. Amerika’ o.l.v. Brummelkamp en van Raalte; ‘Vereniging ter verhuizing naar de Vereenigde Staten’ o.l.v. Scholte en ‘Zeeuwsche Vereeniging ter verhuizing naar de Vereenigde Staten van Noord-Amerika’. o.l.v. Cornelis van der Meulen. Geen van deze verenigingen was echter exclusief toegankelijk voor afgescheidenen, maar er werd wel gestreefd naar een bepaalde mate van homogeen religieus denken binnen de vereniging.

<sup>38</sup> Krabbendam, *Vrijheid in het Verschiet*, 45 – 48.

en zijn aanhangers een gemeenschappelijke kolonie te stichten in Wisconsin of Iowa. Door ziekte was echter de Scholte-groep vertraagd geraakt en vervolgens maakte de keuze van Van Raalte om zich te vestigen in West-Michigan een einde aan het plan voor één Nederlands-Amerikaanse immigrantengemeenschap.<sup>39</sup> De omgeving van West-Michigan, was ongerept en bosrijk. De baai die toegang gaf tot The Great Lakes en de spoorverbinding in Kalamazoo boden bovendien mogelijkheden voor transport, wat uiteindelijk van Raalte deed overtuigen om zich daar te vestigen.<sup>40</sup>

De eerste jaren in de emigrantengemeenschap waren zwaar waarbij er geregeld voedseltekorten en uitbraken van cholera voorkwamen. Toch groeide het inwonertal Holland met aanvoer van nieuwe Nederlandse immigranten zeker in de eerste jaren erg sterk. Om Holland heen ontstonden buurtschappen als Zeeland, Groningen en Overisel waar Nederlanders zich naast hun oude streekgenoten vestigden. In 1850 had de totale gemeenschap rondom Holland een inwonertal van ongeveer 3.000, wat aan het einde van de Burgeroorlog was doorgegroeid tot 6.700.<sup>41</sup> Landbouw was daarbij het belangrijkste middel van bestaan. In 1860 was bijna 70 procent van de Hollanders boer of landarbeider, gevolgd door een kwart die werkzaam was in de nijverheid of als (hand)arbeider. Boerderijen waren klein en werden voor Amerikaanse standaarden bebouwd met relatief weinig machines en meer runderen. Slechts vijf procent had werk in de zakelijke dienstverlening.<sup>42</sup>

Religie heeft altijd een centrale rol gespeeld in de Nederlands-Amerikaanse subcultuur en identiteit. De Holland gemeenschap was op godsdienstig gebied vrijwel exclusief orthodox-protestants, waarbij de pioniers van de vestiging de aard van het religieuze klimaat bepaald hadden. Daarentegen waren lang niet alle nieuwkomers in de Holland gemeenschap afgescheidenen uit de scheuring van 1834, maar degenen die zich er vestigden hadden gewoonlijk wel affiniteit met deze variant het protestantisme. Nederlandse immigranten die niet in een strikte religieuze gemeenschap wilden leven, trokken eerder naar grote steden zoals Chicago of Grand Rapids, waar minder sociale controle en geestelijke leiding was.<sup>43</sup> Aanvankelijk hadden de afgescheiden congregaties in West-Michigan onder leiding van Albertus van Raalte hun eigen onafhankelijke kerkorganisatie 'Classis Holland' opgericht, die zich echter al na twee jaar aansloot bij de Reformed Church in America (RCA). Deze fusering met de RCA, die begin zeventiende eeuw was ontstaan in Nieuw-Amsterdam als Amerikaanse tak van de Nederlandse Hervormde kerk, zorgde voor teleurstelling bij veel

---

<sup>39</sup> Jeanne M. Jacobson, Elton J. Bruins, and Larry J. Wagenaar, *Albertus C. Van Raalte: Dutch Leader and American Patriot* (Holland, 1996, 29 – 33; Krabbendam, *Vrijheid in Verschiet*, 49 – 52.

<sup>40</sup> Lucas, *Netherlanders in America*, 80-81.

<sup>41</sup> Robert P. Swieringa, 'Place Mattered: The Social Geography of Dutch-American Immigration in the Nineteenth Century', <[https://www.swierenga.com/Calvin\\_lec.html](https://www.swierenga.com/Calvin_lec.html)> [ geraadpleegd op 2-7-2018].

<sup>42</sup> Gordon W. Kirk, Carolyn Tyirin Kirk, 'Migration, Mobility and the Transformation of the Occupational Structure in an Immigrant Community: Holland, Michigan, 1850-80', in *Journal of Social History*, Vol. 7, No. 2 (Oxford, 1974), 142-164, table 2.4.

<sup>43</sup> Robert P. Swieringa, 'Hollands Unique History', <[https://www.swierenga.com/Vanandel\\_lec.html](https://www.swierenga.com/Vanandel_lec.html)> [ geraadpleegd op 2-7-2018].

afgescheidenen die juist waren geëmigreerd uit onvrede met de Hervormde kerk in Nederland. In 1857 leidde dit opnieuw tot een kerkscheuring waarbij de Christian Reformed Church werd opgericht en veel voormalige afgescheidenen zich hierbij aansloten.<sup>44</sup>

*Afbeelding 1: West-Michigan, USA.*



*Bron: Krabbendam, Vrijheid in het Verchiet, 86.*

<sup>44</sup> Bratt., *Dutch Calvinism in Modern America*, 3-13.

## Hoofdstuk 3: Nederlands-Amerikaanse identiteit als uniek product van haar tijd – Theoretisch Model

---

In dit hoofdstuk zal ik het gebruikte theoretische model van de Nederlands-Amerikaanse identiteit toelichten.

### 3.1 Etnische en sociale identiteiten

Etnische identiteit zal het kernconcept van dit onderzoek vormen en is een voorbeeld van een sociale identiteit. Sociale identiteit kan worden gezien als het bewustzijn van een persoon tot een bepaalde groep te behoren en door anderen als zodanig behandeld te worden.<sup>45</sup> Voor de definitie van etnische identiteit zal ik de definitie van de ‘Max Weber-school’ aanhouden. Weber formuleerde in 1922 etnische identiteit als volgt: “*those human groups that entertain a subjective belief in their common descent because of similarities of physical type or of customs or both, or because of memories of colonization and migration; this belief must be important for group formation; furthermore it does not matter whether an objective blood relationship exists?*”<sup>46</sup> Hiermee ging hij in tegen vroegere sociale wetenschappers waarbij etniciteit eerder werd gezien als een vaste raciale en nationale constructie. Weber stelt dus dat etnische identiteit tot stand komt door het collectief claimen van gemeenschappelijke geschiedenis, ervaring ongeacht bloedverwantschap. Hij introduceert hiermee dus een bepaalde subjectiviteit binnen het concept en maakt het hierdoor mogelijk dat etnische identiteiten veranderlijk zijn. Etnische groepen claimen wel een bepaalde mate culturele continuïteit om hun identiteit te gronden, maar door de tijd heen blijken deze identiteiten veelal dynamisch te zijn.<sup>47</sup>

### 3.2 Analyseren van Etnische Identiteit

Om sporen van etnische identiteit te vinden in mijn bronmateriaal, zal ik de publicatie *Measuring Identities: A Guide for Social Scientists (2009)*<sup>48</sup> gebruiken als theoretisch houvast. Hierin wordt een richtlijn gegeven omtrent de wijze waarop collectieve identiteiten kunnen worden geduid in identiteitsonderzoek. Aan de hand van een framework van zeven factoren, verdeeld in twee groepen kunnen etnische identiteiten worden ‘gemeten’. De eerste categorie omvat de normen en vermeende eigenschappen die groepslidmaatschap met zich meebrengt:

1. *Categories*: Aangezien etniciteit een geconstrueerd concept is, doen mensen (onbewust) aan *categorization* om deze sociale identiteit te duiden en organiseren. Hierdoor valt eigenlijk

---

<sup>45</sup> J.C. Turner. & K. J Reynolds, "The story of social identity". In *Rediscovering Social Identity: Core Sources* (New York, 2010).

<sup>46</sup> Guenther Roth and Claus Wittich (eds.), Max Weber, *Economy and Society: an Outline of Interpretive Sociology* (Berkeley, 1978).

<sup>47</sup> Michael J. Douma, *The Evolution of Dutch Americans 1847-Present* (Tallahassee, 2008)

<sup>48</sup> R. Abdelal, Y. M. Herrera, A.I. Johnston, R. McDermott, *Measuring Identity: A guide for social Scientists* (New York, 2009), 35.

iedereen in een bepaalde 'categorie' die weer samenvalt met een bepaalde sociale identiteit ofwel etniciteit.

2. *Attributes*: Basale attributen die makkelijk waar te nemen zijn en vaak worden gebruikt als basis om te classificeren. Denk aan huidskleur, taal, religie, inkomen, sociale afkomst etc.
3. *Attachment to categories*: Uitingen die direct suggereren te behoren tot een bepaalde 'categorie' en andere mensen juist niet.
4. *Interaction with members of the group*: normaliter vertonen leden van dezelfde groep meer interactie met elkaar dan met buitenstaanders van de groep.
5. *Positive evaluation of the in-group, negative evaluation of the out-group*: leden van de groep die hun eigen groep als positief beschouwen en buitenstaanders als negatief.

De tweede categorie gaat over de wijze waarop groepsleden gezamenlijk de wereld beschouwen:

6. *Meaning for each group's social identity*: Hoe zien groepsleden hun plaats in de wereld en zich ten opzichte van andere sociale groepen.
7. *Social purposes for the group*: Een groep verbindt vaak bepaalde betekenis en doelen tot hun groep (veelal in het licht van religie).

### **3.3 De Nederlands-Amerikaanse etnische identiteit**

In navolging van Weber bevat etnische identiteit dus tot op zekere hoogte een keuze-element van het individu dat volledig losstaat van genetica. Hierbij moet echter wel de kanttekening worden geplaatst dat identiteit niet alleen vanuit het individu tot stand komt. Buitenstaanders van de etnische groep kunnen ook identiteit opleggen waardoor ras, gender, klasse en welvaartsniveau limiterende factoren kunnen vormen op de keuzevrijheid van een individu om zijn etniciteit te bepalen.<sup>49</sup> De Nederlandse-Amerikaanse mannen daarentegen ondervonden als blanke, West-Europese, protestantse immigrantengroep echter weinig (raciale) vooroordelen en stonden zo in volledige vrijheid om hun etnische identiteit te bepalen.<sup>50</sup>

De flexibiliteit die deze keuzevrijheid hen gaf, leidde uiteindelijk tot het ontstaan een unieke Nederlands-Amerikaanse etnische identiteit in het middenwesten van de VS. De identiteit werd gedreven door een bewust discours omtrent etniciteit, religie, en burgerschap waarin 'Nederlandsheid' constant werd geherinterpreteerd om de groepsidentiteit te blijven waarborgen. Hiermee komt echter direct een probleem bij het bestuderen van zulke meervoudige identiteiten aan het licht. In moderne

---

<sup>49</sup> Jamaicanen ondervonden bijvoorbeeld in de VS grote moeite om hun etniciteit vrij te 'bepalen' doordat zij door Amerikaanse raciale stereotypen en vooroordelen simpelweg gezien werden als Afro-Amerikanen. Ook immigrantenvrouwen ondervonden in de negentiende eeuw limitatie van hun etnische keuzevrijheid door de patriarchale visie die gangbaar was. Van hen werd namelijk verwacht hun man te volgen.

<sup>50</sup> Douma, *The Evolution of*, 12.

samenlevingen zijn identiteiten zo overlappend en complex geworden dat het al snel onduidelijk waar de een begint en de andere eindigt. Om toch nog enige grip te kunnen houden op de identiteiten van mijn onderzoeksgroep zal ik de driedeling waaruit Nederlands-Amerikaanse identiteiten bestonden tussen 1840 en 1940 aanhouden, beschreven door Michael J. Douma in zijn proefschrift uit 2011: een Nederlands etnisch component, een Amerikaans burgerschapsbesef en een conservatieve, religieus-orthodoxe engagement.<sup>51</sup>

### 3.3.1 *Nederlands etnisch component*

De Nederlandse emigratiegolf kwam tot stand in een tijd dat nationalisme nog in opkomst was. Aangezien veel immigranten van het platteland kwamen, was de nationale identiteit bij velen nog niet sterk ontwikkeld. Identificatie vond halverwege de negentiende eeuw nog veelal plaats op lokaal, provinciaal of religieus niveau.<sup>52</sup> Ondanks deze provinciale verschillen zagen de Nederlandse-Amerikanen zich in de Nieuwe Wereld toch als een gemeenschappelijke groep ‘Hollanders’. Dit is enigszins opvallend aangezien deze identificatie op dit niveau dus nog niet sterk aanwezig was in Nederland. Logischer was geweest als Nederlanders zich per provincie zouden vestigen in de VS. Dit gebeurde tot op zekere hoogte ook, maar zij zagen zich wel als onderdeel van een grotere Nederlands-Amerikaanse gemeenschap. Het Nederlandse etnische component van de Nederlands-Amerikaanse identiteit ontwikkelde zich kortom buiten de Nederlandse landsgrenzen om. De kern van de Nederlands-Amerikaanse verbintenis ligt dan ook in de collectieve ervaring van de reis en *displacement*, wat overigens een patroon is dat ook bij migranten van andere achtergronden te zien is.<sup>53</sup> Door het ontbreken van gevestigde politieke en regionale grenzen in hun nieuwe omgeving gingen de Nederlanders vervolgens nieuwe imaginaire grenzen trekken, gebaseerd op een gemeenschappelijke afkomst, cultuur, taal en religie. Doordat de gemeenschap zich bevond in een relatief geïsoleerde omgeving was de invloed van Amerikaanse cultuur zeker tot aan 1860 erg klein en gingen de Nederlandse Amerikanen zich zien als een unieke entiteit binnenin de grenzen van de VS.<sup>54</sup>

### 3.3.2 *Religieus-orthodox engagement*

Religie was de lijm die de Nederlands-Amerikaanse gemeenschap bijeenhield en tevens de belangrijkste vormende factor voor de subcultuur.<sup>55</sup> In die zin moet religie dan ook als integraal onderdeel van de Nederlands-Amerikaanse identiteit worden beschouwd. Hoewel sociaaleconomische factoren zorgden voor de contouren van de Nederlandse emigratie, heeft religie grotendeels de

---

<sup>51</sup> Douma, *The Evolution of*, 5.

<sup>52</sup> Ibidem, 46.

<sup>53</sup> Ibidem, 54.

<sup>54</sup> Douma, *The Evolution of*, 54; Krabbendam, *Vrijheid in het Verschiep*, 310; Een punt om hieraan toe te voegen is dat de Nederlandse-Amerikanen bovendien slechts een beperkte verbintenis voelden met Nederlanders van de ‘oude wereld’. Nederlandse immigranten die in groepen hun vaderland verlieten, betreurden wel het afscheid van hun geboortegrond en verwanten, maar veel minder van hun nationale identiteit. Immigrantengroepen trokken veelal naar de Nieuwe Wereld vanwege ideologische beweegredenen en als doel permanente vestiging.

<sup>55</sup> Bratt, *Dutch Calvinism in Modern America*, 37.

compositie en het karakter van de subcultuur bepaald als gevolg hiervan. Zoals beschreven stond in hoofdstuk 2.3 werd de Nederlands-Amerikaanse religieuze theologie gedomineerd door gedachtegoed van de gereformeerde afscheiding in 1834. Dit gereformeerde gedachtegoed kan worden gezien als Nederlandse tak van de Europese beweging de *Réveil*, wat een levendige, orthodoxe tegenreactie op de in hun ogen koude, rationalistische variant van het Protestantisme vormde. Nederlands piëtisme onderscheidde zich van stromingen in andere landen door afwijzing van sterke drank (omdat dit het geweten verzwakte), theater en dansen (aanmoediging van ongeoorloofde seksualiteit), spelen met speelkaarten en dobbelstenen (onzorgvuldig leven en magische krachten) en strikte naleving van de Sabbat (morele feestdagen).<sup>56</sup> Deze piëtistische opvattingen vermengd met een collectieve ervaring van vervolging in Nederland en emigratie leidden tot een nieuwe religieuze dynamiek in de Nederlands-Amerikaanse gemeenschap in West-Michigan. Anders dan andere immigrantengroepen zagen de Nederlandse Amerikanen zich dan ook als Gods uitverkoren volk. Er ontwikkelde zich een gevoel dat God een speciale rol had weggelegd voor de Nederlanders in de VS om ervoor te zorgen dat er met hun nieuwe beloofde land niet hetzelfde zou gebeuren als Nederland.<sup>57</sup>

### 3.3.3 Amerikaans burgerlijk besef

De negentiende-eeuwse Amerikaanse wetgeving stond immigranten toe om na vijf jaar in het land te hebben gewoond Amerikaans staatsburger te worden. Deze wetgeving maakte aanvankelijk echter de eerste golf Nederlanders niet direct enthousiast voor het staatsburgerschap, aangezien dit primair werd geïnterpreteerd als het verliezen van het ‘Nederlandschap’ dat nauw verweven was met de protestantse identiteit.<sup>58</sup> Voor velen ging het zijn van Nederlander hand in hand met het zijn van protestants en betekende het aannemen van het Amerikaanse staatsburgerschap in wezen het verliezen van de protestantse identiteit. Pas toen leiders als van Raalte en Scholte deze zorgen stilden en beredeneerden dat protestants zijn en Nederlands zijn afzonderlijke zaken waren, ging burgerschap een grotere rol spelen voor de Nederlandse Amerikanen.<sup>59</sup> Hiervoor moest allereerst ook het beeld van burgerschap dat zij hadden, worden omgevormd. In Nederland lag het staatsburgerschap voornamelijk in lijn van bloedverwantschap *ius sanguinis*, waarmee elke nakomeling van een Nederlands staatsburger, staatsburgerschap verkreeg. In de VS lag deze traditie echter sterk anders en wordt hiernaar gerefereerd als *constitutional patriotism*.<sup>60</sup> Hierbij staat geen bloedverwantschap centraal, maar vereist staatsburgerschap een bepaalde loyaliteit aan de Amerikaanse grondprincipes, ongeacht etniciteit of afkomst. De Amerikaanse democratie die hieruit voortkwam, bood dan ook radicale veranderingen in het leven van Nederlandse immigranten. Zo was halverwege de negentiende eeuw

---

<sup>56</sup> Bratt, *Dutch Calvinism in Modern America*, 4.

<sup>57</sup> Douma, *The Evolution of Dutch American Identities*, 49.

<sup>58</sup> *Ibidem*, 72.

<sup>59</sup> *Ibidem*, 79.

<sup>60</sup> Barbara Franz, "Fortress America? Efforts in Fence Building, Controlling Migration, and the Creation of a New Managed Migration System", in *Institut für Migrationsforschung und Interkulturelle Studien (IMIS) Beiträge* 30, (2006), 23-28.

slechts 2,5 procent van de Nederlandse bevolking kiesgerechtigd, waarvan het gros rijke aristocraten was. Armere immigranten hadden in Nederland nooit durven dromen van zaken als algemeen kiesrecht, zeker diegenen die voor de democratische revoluties van 1848 vertrokken waren. Ook andere rechten als vrijheid van godsdienst zorgden er al met al voor dat de Nederlandse-Amerikanen met grote bewondering keken naar het Amerikaanse politieke systeem en zichzelf ook daadwerkelijk als burgers van hun nieuwe natie gingen voelen en gedragen.<sup>61</sup>

---

<sup>61</sup> Douma, *The Evolution of Dutch American Identities*, 83.

## Hoofdstuk 4: Nederlands-Amerikaanse identiteiten onder vuur: casestudies van Jan Nies, Willem Roon en Dirk en Benjamin van Raalte

In dit hoofdstuk zal ik een korte introductie geven van de achtergrond van mijn vier hoofdpersonen en vervolgens hun identiteitsuitingen toetsen aan de hand van het Nederlands-Amerikaanse identiteitsmodel beschreven in hoofdstuk 3. Het bronnenmateriaal van dit hoofdstuk bestaat uit de correspondentie van de Nederlands-Amerikaanse soldaten *Jan Nies*, *Willem Roon*, *Dirk van Raalte* en *Benjamin van Raalte*.<sup>62</sup> Allen zijn in Nederland geboren en tussen 1847 en 1852 met hun familie mee naar de VS geëmigreerd waar zij zich vestigden in de Nederlands-Amerikaanse gemeenschap in West-Michigan.

### 4.1: Achtergrond en biografische informatie

#### 4.1.1 Jan Nies

Jan Nies werd geboren op 29 februari 1836 in Groningen stad als eerste kind van Derk Jans Nies (geb. 1805, Oostwold) en Iken Nieuwenhuis (geb. 1811, Vlagtwedde). De families Nies en Nieuwenhuis behoorden in Groningen tot de welgestelde klasse en woonden al generaties lang in de regio rondom de stad. Op de geboorteakte van Jan staat bij het beroep van Derk Jan koekebakker vermeld en bij Iken werkloos. De beroepen van zijn grootvaders zijn wellicht nog tekenender voor hun status: opa Jan Nies was rentenier en opa Geert Nieuwenhuis kastelein. Ondanks hun relatief welvarende positie besluit het gezin in 1852 met vijf kinderen en één dienstbode te emigreren naar de VS.<sup>63</sup> Derk Jans is inmiddels al 56 jaar oud en geeft nu bij beroep logementhouder op. Verder staat bij godsdienstige gezindheid Nederlands Hervormd en bij klasse welgestelden vermeld. Hiermee lijkt de familie op het eerste gezicht een vrij ongewoon geval, zonder een duidelijk religieus ofwel sociaaleconomisch motief om te vertrekken.<sup>64</sup> Als reden van vertrek wordt zucht naar verbetering opgegeven, wat ook niet voor veel verduidelijking zorgt. Daarentegen staat bij bestemming wel vrij specifiek Michigan, Noord-Amerika genoteerd, wat erop duidt dat de familie zeer waarschijnlijk kennis had van de Nederlands-Amerikaanse gemeenschap die daar bestond. Dit gegeven, samen met het feit dat veel sympathisanten de 1834-afscheiding zich nooit officieel als afgescheiden lieten registreren uit angst voor sociale

---

<sup>62</sup> In totaal heb ik 243 soldatenbrieven verzameld welke allen afkomstig zijn uit de collecties van *Michigan State University Archives and Historical Collections*, *Hope College Library Joint Archives of Holland* en *Calvin College Heritage Hall*. De brieven zijn aardig goed gespreid door de gehele Burgeroorlog heen waarvan het grootste deel geschreven is in de jaren 1863 (114 brieven), 1864 (62) en 1862 (46). Van 1861 en 1865 zijn er in totaal slechts 11 brieven, wat te verklaren valt aan het feit dat de eerste soldaten uit Michigan pas gerekruteerd werden in oktober 1861 en in 1865 de meesten tegen die tijd waren omgekomen of al uit dienst getreden waren.

<sup>63</sup> Nationaal Archief, Den Haag, Inv. 2.04.23.02, BiZa / Statistiek, 26I-26XII Staten van landverhuizingen overzee 1845-1878, 26I Staat van landverhuizers in 1852.

<sup>64</sup> Welgestelde hervormden maakten slechts 5% van de emigratiegolf uit.

terugval en de relatief hoge leeftijd van de vader, doet mij toch denken dat er een religieus motief ten grondslag aan hun emigratie gelegen moet hebben.<sup>65</sup>

Jan Nies kwam in 1852 als zestienjarige de VS binnen waar zijn familie startte een boerderij in Filimore, Allegan County, iets ten zuiden van de stad Holland. Nog geen jaar nadat zij zich hier vestigden, sloeg echter het noodlot toe wanneer vader Derk Jans Nies op 9 oktober 1853 plots overleed. Ongetwijfeld moet deze gebeurtenis een grote impact hebben gehad op het gezin nu Ikien er plotseling alleen voorstond met vijf kinderen, ver weg van alle familie en vrienden in Nederland.

Bij de uitbraak van de Amerikaanse Burgeroorlog (1861) meldde Jan Nies zich al gauw vrijwillig voor de dienst in november 1861 en kwam terecht in *Compagnie D* van het *2nd Michigan Volunteer Cavalry Regiment* dat bestond uit bijna 1300 soldaten. Zijn compagnie bestond uit 178 jongemannen, waarvan er 28 afkomstig waren uit de Nederlands-Amerikaanse gemeenschap.<sup>66</sup> Tussen november 1861 en zijn ontslag uit dienst in oktober 1864, schreef Jan 74 brieven naar huis. Hiervan was het



Afbeelding 1: Jan Nies

Bron: [www.findagrave.com](http://www.findagrave.com)

overgrote deel gericht aan zijn moeder en broeders (70), allen geschreven in het Nederlands en vier Engelse brieven aan die specifiek gericht zijn jongste broertje Derk Jan. Zijn handschrift is erg goed en Nederlandse spelling van een aardig niveau, wat gezien de scholingsmogelijkheden door zijn welgestelde achtergrond niet geheel verrassend is. Daarnaast lijkt hij ook het Engels van begin af aan vloeiend te beheersen, getuige het feit van nagenoeg foutloze Engelstalige brieven en de gesprekken met Amerikaanse soldaten waarover hij schrijft. Aangezien in negentiende-eeuws Nederland bijna niemand schriftelijk Engels beheerste, lijkt het er kortom op dat Jan al

aan het begin van de Burgeroorlog een relatief geacclimatiseerde migrant was die zeker de potentie zou hebben om uiteindelijk volledig in te burgeren in de Amerikaanse samenleving.<sup>67</sup>

Van de 70 brieven gericht aan de moeder en broeders heb ik van elk oorlogsjaar er vier geselecteerd om te onderzoeken aan de hand van het Nederlands-Amerikaanse identiteitsmodel, zo hoop ik een evenredige afspiegeling te krijgen van de gehele oorlog en wellicht een ontwikkeling te kunnen zien.

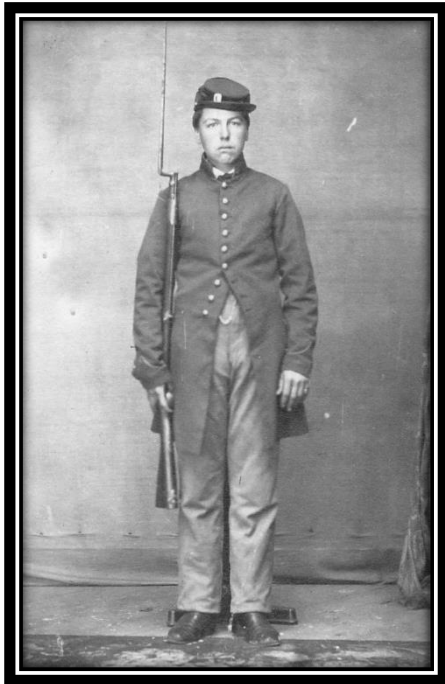
<sup>65</sup> Douma, *The evolution of*, 51.

<sup>66</sup> Don & Lois Harvey, 2nd Michigan Cavalry COMPANY "D", *Civil War Rosters*, <<http://www.migenweb.org/michiganinthewar/cavalry/2cavd.htm>> [geraadpleegd op 2-7-2018].

<sup>67</sup> 'een Engelsche brief schrijven' was zelfs een uitdrukking voor het doen van een middagdutje omdat het zo tijdrovend was), A.J. Barnouw, *Monthly Letters on the Culture and History of the Netherlands* (Assen, 1996), 5.

#### 4.1.2 Dirk en Benjamin van Raalte

Dirk (geb. 1 maart 1844) en Benjamin van Raalte (geb. 1840) waren zoons van de afgescheiden predikant en stichter van Holland, Albertus C. van Raalte. Beiden werden geboren in Ommen waarna het gezin met Dirk, Benjamin, hun oudere broer Albert en twee zussen in 1846 vertrok naar de VS. Albertus van Raalte was een fervent voorstander van de Unie en stimuleerde dan ook sterk zijn drie zoons om zich te melden voor het Unieleger bij uitbraak van de burgeroorlog. Aanvankelijk weigerden zij dit te doen, tot grote teleurstelling van hun vader. Uiteindelijk veranderden Dirk en Benjamin toch



Afbeelding 2: Dirk van Raalte in zijn uniform

Bron: *Western Seminary Collection of the Joint Archives*

van gedachten en treedt in 22 augustus 1862 allereerst Ben in vrijwillige dienst. Zijn achttienjarige broer Dirk volgde enkele weken later. Zij kwamen beiden terecht in Compagnie I van het Michigan 25th Infantry, wat geheel bestond uit Nederlandse Amerikanen uit de Holland-gemeenschap. In augustus 1864 zou Dirk op het slagveld bij Atlanta gewond raken en zijn arm verliezen. Vanaf dat moment schrijft hij zijn brieven met zijn linkerhand wat duidelijk af te zien is aan het handschrift.

Ondanks hun achtergrond als domineeszonen suggereren, lijken Dirk en Benjamin het minst godsdienstig te zijn van allemaal. Ze schrijven wel over kerkbezoek, maar duiden de wereld amper in een almachtig goddelijk daglicht, wat Jan Nies en zeker Willem Roon regelmatig doen.

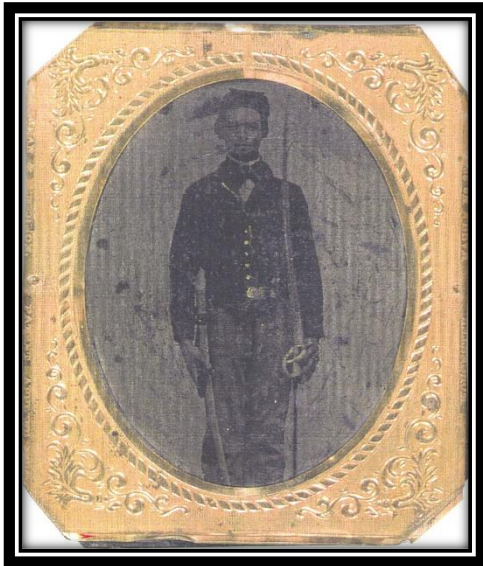
De collectie van de van Raalte broers is met 138 brieven het grootst, hiervan zijn er 31 afkomstig van Ben en 107 van Dirk. De meeste brieven waren gericht aan hun vader, 61 stuks, gevolgd door hun moeder die er 25 ontving. 35 brieven waren gericht aan vader en moeder en enkele brieven aan broers en zussen. Ik heb deze collectie uiteindelijk volledig ingezien en hierom besloten om alle brieven mee te nemen in de analyse.

#### 4.1.3 Willem Roon

Willem Roon werd geboren op 12 oktober 1838 te Ouddorp, Zuid-Holland als zoon van Human Roon (geb. 1794) en Ariaantje van Regenmorter (geb. 1802). Het gezin zou uiteindelijk drie zoons krijgen, allemaal geboren te Ouddorp: Pieter Roon (geb. 3 november 1836), Willem Roon (geb. 12 oktober 1838) en Jacob Roon (geb. 14 juli 1844).

Anders dan de andere drie brieven-schrijvers kwam Willem Roon uit een simpel boerengezin. Zowel op de trouwakte van 1836 als bij de geboorteakte van 1844 als beroep van Human Roon boerenknecht vermeld.<sup>68</sup>

Ouddorp, gelegen op het klei-eiland Goerroe-Overflakkee ten noorden van Zeeland, kan wellicht worden gezien als de figuurlijke hoofdstad van Nederlands-Amerikaanse emigratie. Geen enkele andere plaats zag in de periode 1840 – 1880 per capita zoveel inwoners vertrekken naar de VS als



Afbeelding 3: Willem Roon in zijn uniform  
Bron: Hope College Historical Collections  
Michigan.<sup>69</sup>

Ouddorp. De familie Roon vertrok naar de VS in april 1847, de absolute beginperiode van de eerste golf. Samen met drie leden van familie Regenmorter en zeventig andere passagiers, voer de familie op zeilschip de *Hugo Grootnis* de oceaan over. De overheid maakte in dit stadium nog geen documentatie van de overzeese emigratie, dus een opgegeven reden voor vertrek of religieuze gezindheid is niet bekend. Gezien hun klasse en afkomst lijkt het mij echter aannemelijk dat zucht naar sociaaleconomische verbetering een hoofdmotief vormde. Het aanvankelijke doel van de *Hugo Grootnis* opvarenden was om zich te vestigen in het zuiden van Indiana, maar in de census van 1850 staat de familie Roon geregistreerd in Zeeland,

Ook bij deze familie mocht het geluk echter niet lang duren. Enkele jaren na aankomst overlijdt vader Herman Roon en staat ook Adriaantje van Regenmorter er plots alleen voor. In december 1862 meldt Willem zich vrijwillig voor dienst en komt terecht in het 9nd Cavalry Regiment van Michigan. Het overlijden van zijn vader, samen met het feit dat Willem zich pas relatief laat voor de dienst meldt, doet mij denken dat hij dit deed om de *enlistment wage*. Vrijwilligers ontvingen destijds \$65 inschrijfbonus bij een vrijwillige indiensttreding. Daarnaast was in 1862 de dienstplicht deels ingevoerd en werden er voor elke county soldatenquota's uitgeschreven. De kans was dan erg groot dat bij een gezin van drie zoons uiteindelijk een van hen toch ingeloot zou worden voor dienstdeelname, zonder een inschrijfbonus te ontvangen. Droevig genoeg zou Willem in augustus 1864 overlijden aan ziekte te Knoxville, Tennessee en dus nooit meer terugkeren naar Zeeland.

Van Willem Roon heb ik in totaal 18 brieven verzameld. Hiervan zijn er 15 gericht aan zijn moeder en zijn broers, 1 aan zijn vriend Jan Vogel, 1 aan zijn neef en 1 aan zijn oom. De analyse hiervan heb ik gedaan op basis van transcripties gemaakt door Michael J. Douma in 2004. In de

<sup>68</sup> Regionaal archief Goedeerde, Inv. 6427147, Ouddorp Huwelijken 1812 – 1842.

<sup>69</sup> B. Getschmann, *Willem Roon, a farmer's son who loved God*, student paper, Joint Holland Archives.

bijlage vermeldt hij dat de schrijfvaardigheid van Willem erg laag was. Zo gebruikte hij geen enkele interpunctie of hoofdletters, spelde veel woorden letterlijk zoals ze uitgesproken worden en staan zinnen vol anglicismen. Douma schat dan ook in dat hij dat hij waarschijnlijk niet meer scholing genoten heeft dan de basisschool, wat redelijk in zijn profiel van een arme boerenzoon past. Ook de inhoud van zijn schrift is veel minder diepgaand vergeleken de andere drie. Waar zij uitgebreid schreven over oorlogsverloop en descripties gaven van de omgeving waar zij zich in begaven, blijft het bij Willem vaak beperkt tot enkele religieuze zinssneden en het toelichten van hoeveel geld hij naar huis stuurde. Vanwege de beperkte omvang van deze collectie heb ik tenslotte ervoor gekozen om alle brieven mee te nemen in de analyse.

## 4.2: Nederlands etnisch component

Een terugkerend element bij alle schrijvers is dat zij een vrij duidelijk onderscheid maken tussen enerzijds de eigen groep, de Hollanders en anderzijds de Amerikanen (*categorization*). Hierbij wordt vaak de eigen groep als ‘positief’ beschouwd (*Positive evaluation of the in-group, negative evaluation of the out-group*), bijvoorbeeld in de beschrijving van de gezondheid door Jan Nies vanuit het trainingskamp in Saint-Louis, december 1861:

*“...ik hoop dat gij dezelve in gezondheid moogt ontvangen gelijk wij ook, al de Hollanders, uitstekend gezond zijn, de mazelen schijnen te bedaren, nog enkelen zijn er in onze compagnie ziek, maar een sterfgeval heeft er in onze compagnie plaats gehad, hetgeen ik in mijn vorige brief vermeld heb geloof ik. De Amerikanen kunnen het niet begrijpen hoe het is, dat de Hollanders haast niets mankeerd, zij zeggen de Dutchmen zijn taai, doch hetgeen wij van een hoogere hand beschouwen. Wij zijn allen welgemoed, verginoegd, en opgeruimd, hetgeen ik ook eenen zegen noemen moet, hetgeen ik wel aan sommige Amerikanen zien kan, dat zij naar huis verlangen...”<sup>70</sup>*

Ook Ben van Raalte beschrijft op ongeveer dezelfde wijze de tegenstelling tussen de Hollanders en Amerikanen (Engelsen) in een brief aan zijn moeder eind 1862:

*“Dirk (...) gaat goed en ik geloove dat zij content zijn met zijne werk in de hospitaal. Er is meer ziekte bij de Engelsche dan bij de Hollandsche jongens.”<sup>71</sup>*

Naarmate de oorlog vordert wordt deze tegenstelling wel minder scherp, maar in het geval van nieuwsgeving over doden, gewonden en gezondheid blijft er een haast aparte categorie te bestaan voor leden van de Nederlands-Amerikaanse gemeenschap:

*“Doch gisteren den 8 oct opende het 2nd Mich. Cav het vuur voor het eerst en verlooren 15 man aan dooden en gewonden. Daarvan een dooden en drie gewonden in onze Compagne. Met name Justen Alden, dood deze stierf vloekende weg, de gewonden zijn Benjamin van Halkeren, Willem Moordijk en een Sergeant deze hoewel erg gewond er toch hoop op herstel. B.v H. (Holl) is door de regterheup geschoten en W.M. (Holl) door de regterschouder, de andere Holl. zijn welvarende.”<sup>72</sup>* Een maand later komt hij hier nogmaals op terug: *“Juist hoor ik terwijl ik zit te schrijven dat een van de Hollanders B. van Halteren, die gewond werd te Perryville, aan de gevolgen zijner wonden overleden is...”<sup>73</sup>*

Ook de gebroeders van Raalte doen dit op dezelfde manier en blijven dit zo doen tot het einde van de oorlog:

---

<sup>70</sup> Jan Nies aan moeder en broeders, 10 december 1861, MSU Archives, doos 1.

<sup>71</sup> Benjamin van Raalte aan moeder, 7 december 1862, Hope College Heritage Hall, Van Raalte collection, doos 11.

<sup>72</sup> Jan Nies aan moeder en broeders, 9 oktober 1862, MSU Archives, doos 3.

<sup>73</sup> Jan Nies aan moeder en broeders, 11 november 1862, MSU Archives, doos 3.

*“Gisteren is er een uit onze company gestorven, het is een engelsche, zijn naam is George Ellen. Hij is over een maand ziek geweest...”*<sup>74</sup>

Naast het al dan niet onbewust categoriseren tussen Amerikanen en Hollanders, klitten de Nederlands-Amerikaanse soldaten ook samen bij veel gelegenheden (*Interaction with members of the group*). Zo lijkt erop dat de Hollanders van het 2nd Cavalry regiment samen een squad vormen (interaction) die ook bij de Amerikanen bekendstaat als de ‘Nederlandse squad’: *“Jackson is sergeant van ons Hollanders, alwaar wij allen verblijft om zijn en hij zegt dat hij de beste squad heeft, dus zijn wij allen best tevreden.”*<sup>75</sup> Van het 25<sup>ste</sup> Michigan Infantry was al bekend dat zij enkel uit Nederlandse Amerikanen bestonden, maar ook Dirk van Raalte onderschrijft dit aspect door het specifiek te noemen: *“... ik moest met de Docter mee Guarillebands hunten er gingen maar zes Co. mee van dit Regt. hetwelke waren Comp. B. C. E. F. G. dus onze Hollandsche comp niet, die moesten blijven in Louisville...”*<sup>76</sup>

Dit samenklitten beperkte zich overigens niet tot enkel binnen de eigen compagnie. Zo schrijft Jan regelmatig dat hij Hollandse soldaten heeft opgezocht uit andere regimenten zoals compagnie I van het Michigan 25<sup>ste</sup> Infantry, waar Dirk en Benjamin in vochten:

*“Ik vernam dat het 8th en 25th Mich. Inf. hier een mijl of tien vandaan lag en daar ik gisteren vrij had kon ik het niet nalaten om ze eens op te zoeken, en had het genoeg ze te vinden na eenig onderzoeken en dat allen in gezondheid verkeerden...”*<sup>77</sup>

Ook de anderen schrijven regelmatig over ontmoetingen tussen de Hollandse jongens. Een half jaar voor bovenstaande ontmoeting Dirk van Raalte het volgende aan zijn vader en moeder. Hierbij noemt hij zelfs expliciet de naam van Jan en andere Hollandse soldaten:

*“Vanmorgen hadden wij het genoeg om de Hollandsche jongens uit het 2nd Michigan Cavalry te ontmoeten. Ze kwamen hier door om naar Nashville te gaan. Dirk Miedema, Simon Rijtsman en Jan Nies en Christiaan Thiel en al andere Hollandsche jongens zagen er goed uit, ze hadden allemaal nog goed schik, vandaag gaan ze naar Nashville met de cars.”*<sup>78</sup>

Twee maanden later schrijft Dirk opnieuw over een ontmoeting, ditmaal met jongens uit het achtste:

*“In Lebanon hebben wij veel fun gehad met de Hollandsche jongens uit het achtste. Het was een groote blijdschap om ze allen is te ontmoeten ze zagen er allen goed uit. George, de jongen uit Gr. Rapids heb ik daar ook gezien hij zag er goed uit, jullie moeten allen de groetenis van hem hebben.”*<sup>79</sup>

---

<sup>74</sup> Dirk van Raalte aan vader en moeder, 28 februari 1863, HH doos 11.

<sup>75</sup> Jan Nies aan moeder en broeders, 10 december 1861.

<sup>76</sup> Dirk van Raalte aan vader, 23 oktober 1862, HH, doos 11.

<sup>77</sup> Jan Nies aan moeder en broeders, 20 december 1863, MSU Archives, doos 6.

<sup>78</sup> Dirk van Raalte aan vader en moeder 5 februari 1863, HH, doos 11.

<sup>79</sup> Dirk van Raalte aan vader en moeder, 6 april 1863.

De Nederlandse-Amerikanen zochten kortom bewust en actief naar interactie met elkaar zodra ze de kans ervoor kregen en waren zelfs bereid hier aardige moeite voor te doen. Natuurlijk is het logisch dat bekenden elkaar opzoeken ongeacht afkomst, maar de frequentie waarmee dit gebeurt en afbakening in de vorm van een Nederlandse squad of compagnie doet toch een beeld ontstaan waarbij de Nederlandse-Amerikanen een select subgroepje vormden op basis van hun gezamenlijke afkomst. Daarnaast blijkt uit het volgende fragment van Willem Roon waar hij in Cincinnati samen met andere Nederlands-Amerikaanse soldaten een Nederlandse familie en dominee afkomstig uit Hellevoetsluis opzoekt, dat deze interactie zeker deels was gebaseerd op een gezamenlijke vorm van ‘Nederlandsheid’. Zij kenden deze dominee zeer waarschijnlijk niet persoonlijk, maar toch gingen zij er bewust heen:

*“Wij hebben gisteren de stad Cincinnati door geweest. Ik en Kaslander en Ma. Gezon toe hebben bij Hollanders geweest en een Hollands dominee gesproken een dominee Reijnd die heeft op Hellevoetsluis gestaan.”<sup>80</sup>*

### **4.3: Orthodox-religieus engagement**

Een andere tegenstelling die veel naar voren komt in de brieven is die van ‘goddeloze’ Amerikanen en officieren, tegenover de vroomheid van de Amerikaans-Nederlandse gemeenschap in Holland. In zijn brief van 14 augustus 1862 uit Jan Nies hierover uitgebreid zijn frustratie:

*“...dit was net toen W. Schulting en ik aan de wacht stond, verblijd ben ik er om dat juist geen van onze Holl. ging lopen, maar die Amerikanen die zoo veel den naam des Heren onnodig op hunne lippen hebben [...] De Goddeloosheid kan ik dit over schrijven, de reden dat ik hier niet gedurig over schrijf zijn [...]. ten anderen kan ik niet zien dat het iets verbetering aanbrengt, het vloeken en zweren is nog niet minder als altijd...”<sup>81</sup>*

Ook Willem Roon onderschrijft dit element van goddeloosheid en gevloek in zijn brieven:

*“Ik hoop dat de heere mij voor de zonde bewaar maar van ons zelf min er wel heen (naar de zonde). Het slimste (ergstse) is dat de [naam] van Jezus zo eidlijk (idly) word... als ik daar op zee (zie) dan moet ik zeggen neen het land is verlooren...”<sup>82</sup>*

*“Mogt de heere zijn geest over zijn volk nog eens uitstourten. Dan is er nog hoop voor het land. Maar zoo niet dan ligt het blood voor selfs verwoestenis. Er zijn geragten (geruchten) in omloop dat het niet lang meer duuren zal. Ik heb er geen grond voor. Het is hier zoo godloos. Ik houd self er niet met op. Wij zonderen ons nogal af. Ik houd er mij af.”<sup>83</sup>*

---

<sup>80</sup> Willem Roon aan moeder en broeders, 28 juli 1863,

<sup>81</sup> Jan Nies aan moeder en broeders, 14 augustus 1862, doos 3.

<sup>82</sup> Willem Roon aan moeders en broeders, 24 maart 1863.

<sup>83</sup> Willem Roon aan moeder en broeders, 9 februari 1863

Deze fragmenten geven daarnaast ook enige inkijk in de wijze waarop Willem naar de wereld en zijn land kijkt. Hij ziet de oorlog en uiteenvallen van de Unie in een sterk religieus daglicht, waar de goddeloosheid zal zorgen voor de ondergang van het land en alleen de almachtige Heerser een uitweg biedt. Ook Jan Nies ziet herstel van de Unie als een soort goddelijke roeping en is bang dat de afvalligheid van de officieren dit zal doen mislukken (*Meaning for each group's social identity; social purposes for the group*):

*“Als ik onze officieren beschouw en in kranten opmerk hoe dat zij op eigen kracht te werk gaan, dan zou ik wel zeggen de zegen des Heeren kan er niet op rusten, ik ben bang dat het land diep onder schuld zal raken en de Union nooit hersteld zal worden doch de Heere verhoede het, en maake een spoedig einde aan dezen zoo zeer verwoestendenden oorlog, dit is mijn wensch en bede.”<sup>84</sup>*

Dit gedachtegoed van een afvallig land dat gestraft zal worden door de almachtige God doet sterk denken aan de donkere toekomstvisie die veel orthodoxe protestanten en afgescheidenen hadden van Nederland in de jaren 1840. Aangezien dit gereformeerde gedachtegoed grotendeels de toon van de Nederlands-Amerikaanse gemeenschap heeft bepaald is het dan ook niet gek dat deze gedachte terugkomt in de soldatenbrieven. Andere specifieke elementen van het gereformeerde gedachtegoed zoals predestinatie en afwijzing van het drinken van sterke drank komen immers ook terug:

*“...daar moet gij zoo ongerust niet over zijn, dit zou mijn leed doen, want er toch een regeerder is over alle dingen, Hij heeft zijne goedgunstigheit over mij betoond en indien het in Gods raad besloten is, dat ik mijn leven hier in heikt Zuiden zal moeten eindigen, wie zou het dan ontloopen?”<sup>85</sup>*

*“...ik zeg tog nog dat hij de whisky niet drinkt maar hij giet het in hem. Het is een ongelukkig schepsel. Ik heb het hem al gezegt dat hij zoo niet drinken moest maar het doet niets geen goed.”<sup>86</sup>*

Voor de Amerikaanse Nederlanders speelde religie een centrale rol in hun leven. Zij zijn ook kritisch over de wijze waarop dominees en predikers hun taken uitvoeren:

*“Gisteren trof het net dat ik hem op eener nauwe passage aantrof, hij kon aan mij zien dat ik ongesteld was geweest, pakte mij de hand toe, en vroeg mij hoe of het mij ging, ik antwoorde hem en zeide dat ik wat ziek geweest was, doch zwak ik toch beterde. Het is warm weder (weer) zeide hij, reikte mij de hand en ging heen, Wat denkt u van zulk een Dominee?”<sup>87</sup>*

---

<sup>84</sup> Jan Nies aan moeder en broeders, 14 augustus 1862, doos 3.

<sup>85</sup> Idem.

<sup>86</sup> Dirk van Raalte aan vader, 16 juli 1863. Hij spreekt hier over een generaal

<sup>87</sup> Jan Nies aan moeder en broeders, 14 augustus 1862, doos 3.

*“... maar hebben het gebouw nu weer klaar voor Godsdienst welke nu elken zondag is. Die Dominie (dominee) vroeg niet eens om de zegen op onze wapens in zijn gebed, hij raakte dat punt in het geheel niet aan in zijn gehele preek.”<sup>88</sup>*

#### **4.4: Amerikaanse burgerlijk besef**

Een andere opvallendheid die bij alle vier de schrijvers terugkeert, is de enorme verwondering over de nieuwe omgevingen en het grotere Amerika waarin de Nederlands-Amerikaanse soldaten plots terechtkomen tijdens hun dienstitijd. Jan Nies schrijft in november 1861 bijvoorbeeld het volgende aan zijn moeder en broeders over de doortocht in Saint-Louis:

*“Het is zeker een weg van omtrent duizenden mijlen, van de stad Alton moesten wij de stoomboot nemen naar St. Louis. Langs de Mississippi rivier, de rivier is zeer bruin en troebel water net eener als kleiwater. Na deze rivier moest wij 25 mijlen naar St. Louis, daar stond ik verbaasd zoveel stoomboten, zoo veel drukte, zoo een groote stad heb ik nog nooit gezien, ik zou wel eens gaarne uit gelederen geloopt te hebben om er eens in om te gaan doolen.”<sup>89</sup>*

Of de reactie van Dirk van Raalte als hij voor het eerst in Kentucky is:

*“Er zijn hier veel negers ik denk meer negers dan blanken. Nu wauwe (wilde) ik dat jullie allen die negers is konde zien, zoo vrolijk en gek als die spelen is de moeite waard om te zien. [...] Ze zijn ontzettend bang van soldaten. Ze gaan beeter gekleed dan de blanken door malkander gerekend.”<sup>90</sup>*

Deze zinssneden geven nogmaals weer hoe beperkt de leefwereld van veel Nederlandse Amerikanen was, waarbij de gemiddelde bewoner vaak niet veel verder kwam dan het eigen dorp en hooguit Kalamazoo of Grand Rapids. Het ligt voor de hand om aan te nemen dat de Amerikaanse Nederlanders zich dan ook niet sterk zouden interesseren voor nationale politieke kwesties. Toch blijken de Hollandse soldaten al in de beginjaren van de oorlog een aardig besef te hebben van wat er speelde in de gehele natie en in ieder geval deels te vechten voor een ideologische reden. Jan Nies bestempelt zichzelf bijvoorbeeld in augustus 1862 als abolitionist waarmee hij toch al vrij vroeg een duidelijk standpunt in het nationale politieke debat inneemt:

*“...verder heeft Gen. Hollier een order uitgevaardigd dat geen secess property (rebel bezittingen) bewaart zou worden, daar zijn wij soldaten allen veblijd om, nu zult gij mij zeker een abolitionist noemen, maar een ding weet ik zeker dat indien gij zoolang bij de secess verkeerd had als zij zoudt gij even eens zoo denken...”<sup>91</sup>*

---

<sup>88</sup> Dirk van Raalte aan vader, 16 maart 1863.

<sup>89</sup> Jan Nies aan moeder en broeders, 17 november 1861.

<sup>90</sup> Dirk van Raalte aan vader, 23 juli 1863.

<sup>91</sup> Jan Nies aan moeder en broeders, 9 augustus 1862

Ook boerenzoon Willem Roon, die zich waarschijnlijk aanmeldde om financiële redenen voor het leger, refereert al in december 1862 naar vechten voor de Amerikaanse natie. Hierbij verwijst hij naar de VS en dus niet Nederland als zijn vaderland:

*“Jacob Schepers is ook overleden. O wat een toneel (tragedie) voor den ouden vader. Ziende het bloed van zijnen zoon op afvert (opoffert) voor het vaderland.”*<sup>92</sup>

Naarmate de Burgeroorlog verstrikt en ook de Hollandse gemeenschap met dienstplicht directe gevolgen van de strijd gaat zien, komt het Amerikaanse burgerschapsbesef in een stroomversnelling terecht. Jan Nies geeft bijvoorbeeld advies aan zijn moeder wanneer zijn broer in februari 1863 wordt ingeloot voor dienstplicht:

*“... tevens ook dat broeder Nies door loting in dienst getrokken was [...] gij schrijft van een plaatsvervanger ik wil u in dezen niet aan of afraden, want daar zou naderhand beschuldiging van kunnen komen, [...] Het slimste (ergste) is dat hij onder vreemden moet, doch dat zal hij wel gewend raken [...] hij moet trachten zulks te doen, en naar mijn denken zulks bij den adjudant Generaal te Detroit verzoeken hem zeggende dat hij een broeder in het 2nd Michigan Cav. heeft”*<sup>93</sup>

Twee weken later komt Jan erop terug en toont opnieuw een vrij uitgebreide kennis van het Amerikaanse politieke stelsel. Zijn broertje heeft inmiddels een plaatsvervanger geregeld:

*“...ik voor mij zou wel haast zeggen dat ik zoo veel niet had willen geven, om reden dat alle de manschappen tuschen de achtiën en 35 jaar nog onder de conscript law welke alreeds door de beide huizen gepasseerd is, en nu alleen door de President goed gekeurd en geteekend moet worden.”*<sup>94</sup>

Eveneens laten de gebroeders van Raalte hun nationale politieke voorkeur blijken wanneer zij op ‘stemdag’ bij de verkiezingen van 1863 in Kentucky zijn:

*“...Vandaag is het hier stemdag, voor de Gouverneur en Congres en ledgeslater (legislator) en dat geeft hier veel drukte. De Union ticket gaat hier goed, de secesh (secessionists, Confederates) hebben hier niet veel te zeggen en disturbens durven ze niet te maken, want Welfverds cavalry is hier overal verstrooit zoo dat ze geen oproer kunnen maken en de union mannen niet stoppen kunnen om te voten.”*<sup>95</sup>

Wanneer het einde van de oorlog echter in zicht komt, wordt het ook in de correspondentie met het thuisfront steeds duidelijker wat voor een Amerikaniserend effect het heeft op de Nederlands-Amerikaanse soldaten. Benjamin van Raalte schrijft bijvoorbeeld aan zijn vader in april 1864 dat hij de nationale krant ‘American Messengers’ leest, terwijl hij aan het begin van de oorlog nog vaak vroeg

---

<sup>92</sup> Willem Roon aan Jan Vogel, 16 december 1862.

<sup>93</sup> Jan Nies aan moeder en broeders, 26 februari 1863.

<sup>94</sup> Jan Nies aan moeder en broeders, 13 maart 1863.

<sup>95</sup> Dirk van Raalte aan vader, 3 augustus 1863.

om de Nederlands-Amerikaanse krant 'De Hollander' op te sturen. Ook op taalkundig gebied is bovendien de verengelsing goed waar te nemen. Het aantal anglicismen in brieven neemt steeds verder toe en regelmatig worden zinnen abrupt in het Engels afgemaakt of hele brieven in het Engels geschreven. Jan Nies benadrukt dan ook in een Engelstalige brief aan zijn broertje het belang het leren van de taal treffend:

*"...this is the first time that I write to you in a while but let it not be the last. Let us endeavor to learn the tongue of our adoption country as much as we can conveniently."*<sup>96</sup>

Het benoemen van de VS als zijn 'adoption country' impliceert het gevoel van een nieuw thuis. Voor hem is het vaderland wellicht nog steeds Nederland waar hij geboren en opgegroeid is, maar de VS is nu het land waar hij toebehoort. Het Amerikaanse patriottisme lijkt het hardst te zijn ingeslagen bij de gebroeders Van Raalte. Halverwege 1863 schrijft Benjamin aan zijn vader duidelijke taal wat betreft zijn motivatie voor de oorlog:

*"Ik vernam van Dirk dat men een aardig denkbeeld in de Keloonie vormt over de soldaten net of een ieder die soldaat word net zoo goed als dood is en of het hardste leeven is dat er ooit koomen kan en of wij allen ziek zijn van de oorlog. Maar daar scheelt veel aan te minsten voor mij, ik hoop dat ik nooit moe mag worde tod dat wij de Rebellie totaal vernielt hebben, niet dat mijn gedachten zijn dat een soldaat niet in gevaar is, maar te huis kan men ook sterven. Zo gevoel ik er liever onder als sommige vuur eeters die zich stil zwijgen in onze Comp. zij die er niet om geven hoe of het gaat als de oorlog maar gedaan is wat geeven wij om the Union."*<sup>97</sup>

Maar ook Dirk windt er geen doekjes om wanneer zijn vader vraagt of hij en zijn broer wat soldatenloon konden afstaan aan hun voormalige school de Holland Academy:

*"Uw verzogt mij en Ben om geld te geven voor de College of voor studenten, wel voor mij part geef ik er geen cent aan, als het voor een kerk was dan wel, maar ik denk dat het beeter was dat die studenten hier kwamen en een geweer en napsack op hun rug eeden. Ik denk wij hebben ze hier zoo groot nodig als ergens. Wij zullen bloijen (bloeden) en lijden voor onze country en zuilui zullen daar te huis blijven en op onze zak teeren, en ons op de hoop toe bespotten, no bij langen na niet daar zal ik ze geen kans toe geven. Wij moeten te veel lijden het welke wij doen voor onze country's sake met blijdschap, en dat bietje geld dat wij nog verdienen kan ik te goed gebruiken. Het zou mij wat beeter lijken dat de helft van de studenten hier in de ranks (in het leger) waren, dan daar als cowards (lafaards) te wachten tot dat ze gedraft worden, dan gaan ze nog beedelen om geld om hunzelven vrij*

---

<sup>96</sup> Jan Nies aan brother, 14 januari 1864

<sup>97</sup> Benjamin van Raalte aan vader, 20 mei 1863.

*te kopen. Ik zeg elke een van de studenten die zijn eigen kost niet kan betalen om schol te gaan die moet maar voor zij kost gaan werken of maar enlisten (in het leger). ”<sup>98</sup>*

Als tenslotte de Hollandse soldaat Willem van Putten om ontslag vraagt en dit wordt aanvaard door de legerleiding, krijgt ook hij nogmaals de volle laag van Dirk:

*“Ik lees in de Hollander dat Willem van Putten te huis is en discharged. Hij moest zichzelf schamen, zo’n gezonde jongen als hij is om te vragen om een discharge, maar het wijst net wat of hij is. Van het begin of heeft hij of geplaid elke keer als wij op een march moesten dan was hij ziek wel ik hoop dat er een paar van die van Puttens gedraft mag geworden, wat zulke Copperheads\* moeten wij hier hebben, dan weten ze ook is wat het is soldiers te wezen. ”<sup>99</sup>*

*“Ik zie dat de Hoog geleerde heer Willem van Pullen weer op de Academy is. De arme stakker, als hij daar ook maar niets bezeert met studeren want hij is zwak in de borst en jullie moeten medelijden hebben met de stumper, welke zijn country zo cowardly gedient heeft. ”<sup>100</sup>*

---

\*Aanhangers van politieke partij die de afscheiding van het Zuiden wilde aanvaarden en vrede sluiten met de Confederacy.

<sup>98</sup> Dirk van Raalte aan vader, 20 december 1863.

<sup>99</sup> Dirk van Raalte aan vader, 11 januari 1864.

<sup>100</sup> Dirk van Raalte aan moeder, 24 februari 1864.

## Hoofdstuk 5: Conclusie

---

De Nederlands-Amerikaanse identiteit die ontstond in West-Michigan was een product van haar tijd en context. Gedreven door een discours van Nederlandse etniciteit, orthodox protestantisme en Amerikaans burgerschap, maakte deze groep zich tot een unieke entiteit binnen de Amerikaanse landsgrenzen. Als vervolgens in 1861 de Amerikaanse Burgeroorlog uitbreekt en de Hollandse jongens eerst vrijwillig en later door dienstplicht bij de strijd betrokken raken, leidt dit tot een interessante confrontatie met het grotere Amerika. Overweldigd door de nieuwe ervaringen die de oorlog hen bracht, worden de Nederlandse Amerikanen langzaam losgerukt van hun thuis in West-Michigan, maar tegelijkertijd wordt er soms star vastgehouden aan hun identiteit.

Op het religieuze gebied gebeurde dit het sterkst. De Nederlands-Amerikaanse gemeenschap in Holland was gebouwd op een orthodox protestants fundament dat werd gedomineerd door gereformeerde denkbeelden. De correspondentie van Jan Nies en Willem Roon staat bomvol religieuze retoriek waaruit duidelijk hun orthodoxe religieuze engagement naar voren komt. Herstel van de Unie lijkt in hun ogen bijna een goddelijke roeping te zijn waarmee de strijd een soort heilige oorlog wordt. Afvalligheid van de officieren en goddeloosheid van de Amerikaanse soldaten zijn zaken die alleen maar roet in het eten kunnen gooien en deze gedachte doet bovendien denken aan de toekomstvisie die veel afgescheidenen hadden van Nederland in de jaren 1840. In de brieven komt dan ook vaak de tegenstelling naar voren tussen de goddeloze Amerikanen en vrome Hollanders. Dit is in mindere mate het geval bij de gebroeders van Raalte die de werkelijkheid meer in hun eigen wereld beschouwen. Toch geven ook zij van tijd tot tijd blijk van het gereformeerde gedachtegoed in bijvoorbeeld de afwijzing van drankgebruik of in de bekritisering van de kamppredikant die in hun ogen zijn werk niet op de juiste wijze uitvoert. Dit aspect van religieus engagement blijft bovendien redelijk constant door de oorlog heen. Op dit gebied zijn verder geen grote veranderingen waar te nemen, in tegenstelling tot het Amerikaans burgerschapsbesef en Nederlands etnische aspect.

Naast het bestempelen van de Amerikanen als goddeloos, komt ook op andere punten naar voren dat de Nederlands-Amerikaanse soldaten al dan niet onbewust onderscheid maken tussen enerzijds de eigen groep, de Hollanders en anderzijds de Amerikanen. Deze *categorization* vindt bijvoorbeeld sterk plaats wanneer er zieken zijn of doden en gewonden vallen. In de informatievoorziening hierover wordt er consequent vermeld of het slachtoffer een Hollander of niet was. Op deze manier ontstaat een beeld dat er meer verbintenis wordt gevoeld met de Hollandse slachtoffers, dan met 'gewone' Amerikaanse. Een andere wijze waarop de Nederlands-Amerikaanse verwantschap waarneembaar is, is het samenklitten van de Hollanders, zowel binnen als buiten hun eigen regiment. Zodra zij de kans hebben, zoeken de Nederlandse-Amerikanen elkaar op, ook al kost dit aardige moeite. Met name Jan Nies en de gebroeders van Raalte schrijven regelmatig over zulke ontmoetingen waarbij zij 'fun' met elkaar hebben gehad. Natuurlijk is het logisch dat bekenden meer

interactie met elkaar zullen vertonen dan anderen, maar bijvoorbeeld in het geval waarbij Willem Roon een Hollandse dominee opzoekt die hij van tevoren niet kende, lijkt er toch een bepaald gezamenlijke ‘Nederlandsheid’ aan grondslag van al deze ontmoetingen te liggen. Naarmate de oorlog vordert worden de tegenstellingen tussen Hollanders en Amerikanen echter minder scherp en lijken de Nederlands-Amerikaanse soldaten steeds verder te assimileren in de Amerikaanse cultuur.

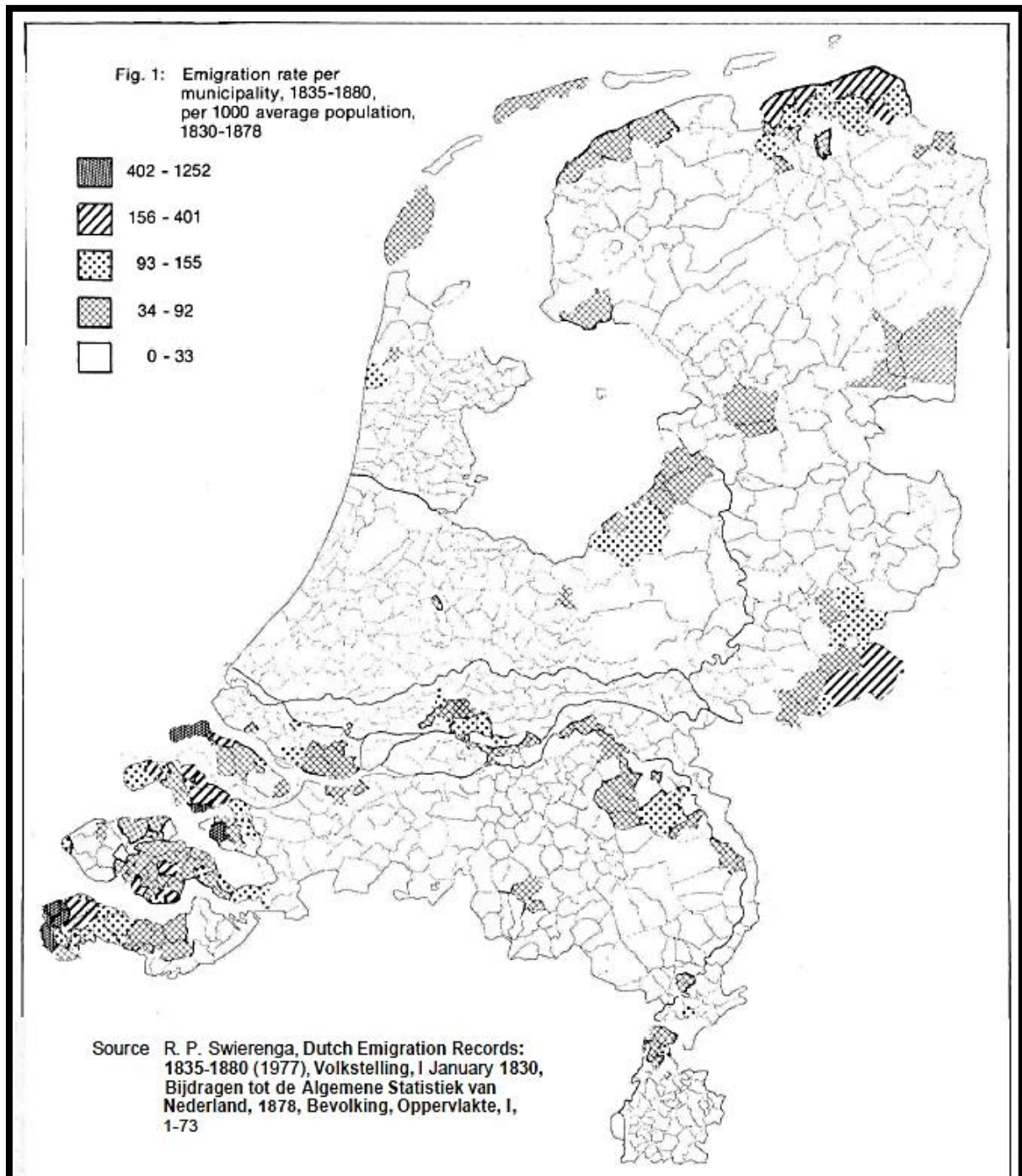
Het laatste aspect van dit onderzoek, het Amerikaanse burgerschapsbesef, kent tenslotte de grootste ontwikkeling door de oorlog heen. Ondanks de beperkte leefwereld van de Nederlandse-Amerikanen in hun eigen gemeenschap, blijken de meesten zelfs in het relatieve begin van de oorlog toch al een aardig besef te hebben van de grotere politieke kwesties die destijds speelden in het land. Kennis van het politieke stelsel, wetten en het bestempelen van zichzelf als ‘abolitionist’ door Jan Nies, duidt toch op een gevoel om onderdeel te zijn van iets groters dan enkel de Nederlands-Amerikaanse gemeenschap. Willem Roon refereerde zelfs eind 1861 al expliciet naar vechten voor zijn vaderland de VS, en dus niet Nederland. Ook de gebroeders van Raalte spreken wanneer de verkiezingen in Kentucky zijn, duidelijk hun voorkeur uit voor de uniongezinde politieke partijen. Alle vier de Nederlands-Amerikaanse soldaten lijken hiermee in ieder geval deels te vechten voor een ideologische reden en ook echt achter het behouden van de Unie te staan. Naarmate de oorlog vordert wordt het tenslotte ook helder dat het Amerikaanse patriottisme zijn intrede heeft gemaakt in het leven van de Amerikaanse soldaten. De Nederlands-Amerikaanse soldaten worden kortom geamerikaniseerd door de strijd en lezen Amerikaanse kranten, spreken als hoofdtaal Engels, benoemen de VS ook daadwerkelijk als hun adoptie- of vaderland en zijn bereid om hiervoor te sterven. De lafhartige Hollanders die dit niet doen, zijn ‘cowards’ en hebben hun land niet gediend.

## Bijlage 1: Overzeese Emigratie per Provincie in aantallen, percentage en per capita (1835-1865)

<i>Kleigrond</i>				<i>Zandgrond</i>			
<b>Groningen</b>	Aantallen	% van totale emigratie	Per capita* (1000)	<b>Drenthe</b>	Aantallen	% van totaal	Per capita* (1000)
1835-1857	1.750	7		1835-1857	623	3	
1858-1865	458	6		1858-1865	64	1	
Totaal 1835 - 1865	2.208	7	10	Totaal 1835 - 1865	687	2	7
<b>Friesland</b>				<b>Overijssel</b>			
1835-1857	1.386	6		1835-1857	1.655	7	
1858-1865	119	2		1858-1865	253	3	
Totaal 1835 - 1865	1.505	5	7	Totaal 1835 - 1865	1.908	6	8
<b>Zeeland</b>				<b>Gelderland</b>			
1835-1857	6.309	26		1835-1857	5.703	21	
1858-1865	1696	22		1858-1865	1033	14	
Totaal 1835 - 1865	8.005	25	45	Totaal 1835 - 1865	6.736	21	16
<i>Verstedelijkte provincies</i>				<i>Katholieke provincies</i>			
<b>Noord-Holland</b>	Aantallen	% van totaal	Per capita* (1000)	<b>Noord-Brabant</b>	Aantallen	% van totaal	Per capita* (1000)
1835-1857	1.279	5		1835-1857	1.906	8	
1858-1865	1157	15		1858-1865	319	4	
Totaal 1835 - 1865	2.436	8	4	Totaal 1835 - 1865	2.225	7	5
<b>Zuid-Holland</b>				<b>Limburg</b>			
1835-1857	2.624	11		1835-1857	112	1	
1858-1865	1133	15		1858-1865	1061	14	
Totaal 1835 - 1865	3.757	12	5	Totaal 1835 - 1865	1.173	4	5
<b>Utrecht</b>				*Berekend door totale aantal emigranten te delen door de gemiddelde bevolkingsfactor van de desbetreffende provincie weergegeven in de volkstellingen van 1849 en 1869 .  Nederlands gemiddelde: 7.1 per 1000			
1835-1857	526	2					
1858-1865	302	4					
Totaal 1835 - 1865	828	3	5				

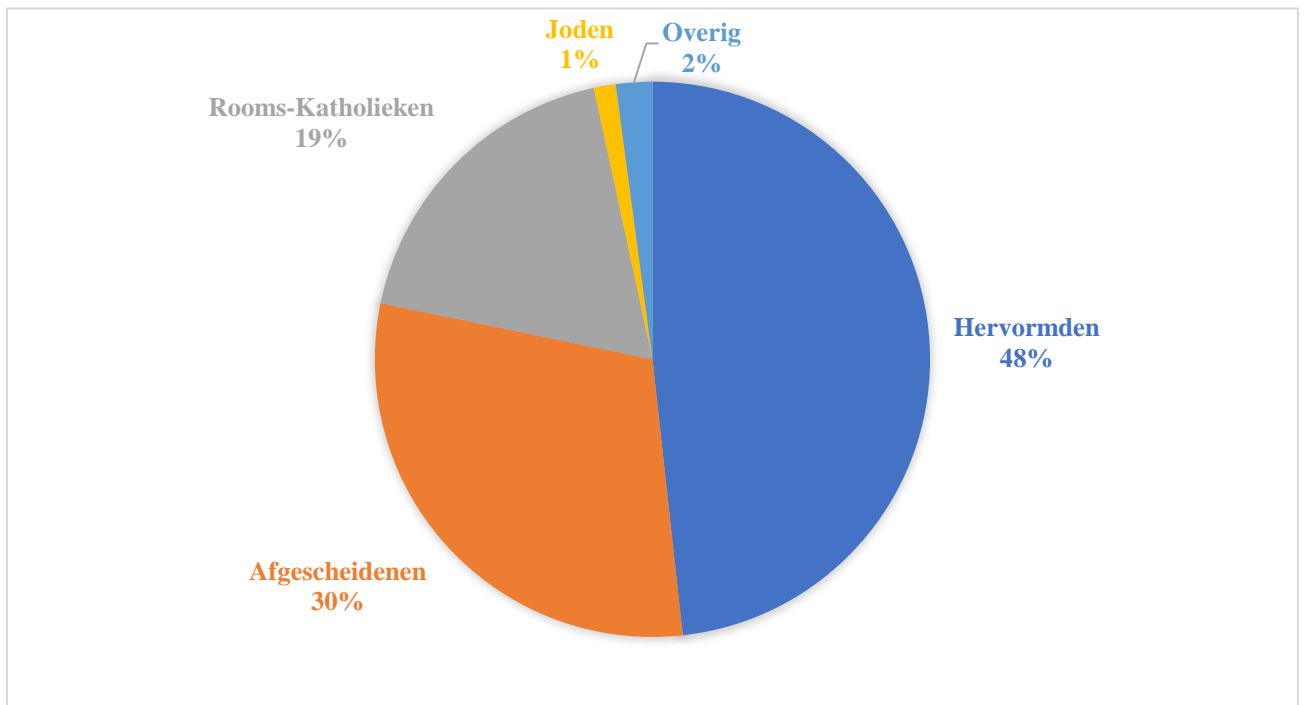
Bron: Gebaseerd op Swieringa, *Faith and Family*, 46 - 48, tabel 2.4; 2.5; *Volkstellingen 1849 en 1869*.

## Bijlage 2: Emigratiegraad per gemeente (1835 – 1880) per 1000 van gemiddelde populatie (1830 – 1878)



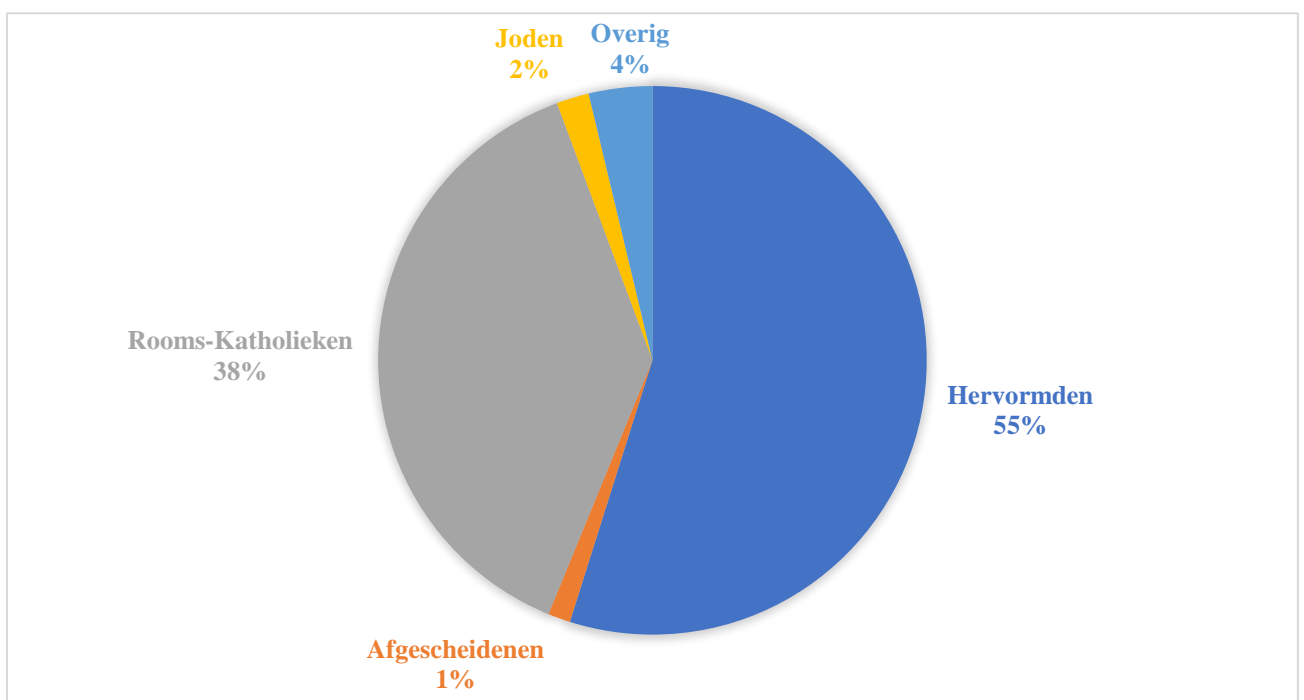
### Bijlage 3: Religieuze samenstelling emigratiegolf t.o.v. Nederlandse bevolking

Figuur 2: Religieuze Samenstelling Emigratiegolf 1831 - 1857



Bron: Swieringa, Faith and Family, 178.

Figuur 3: Religieuze samenstelling Nederlandse bevolking census 1849



Bron: Nationaal Archief, Den Haag, Inv. 2.04.01, Ministerie van Binnenlandse Zaken, 1e Afdeling Binnenlandse Bestuur, 1832-1849, volkstelling van 1849.

## Bijlage 4: Protestantse migratie per jaar, hervormden en afgescheidenen, 1835 - 1857

Jaar	Hervormde kerk		Afgescheidenen		Totaal
	<i>Aantal</i>	%	<i>Aantal</i>	%	<i>Aantal</i>
<b>1835-1844</b>	152	61	99	39	251
<b>1845</b>	210	49	216	51	426
<b>1846</b>	349	27	957	73	1.306
<b>1847</b>	835	21	3.223	79	4.058
<b>1848</b>	837	52	779	48	1.616
<b>1849</b>	1.006	59	691	41	1.697
<b>1850</b>	333	81	77	19	410
<b>1851</b>	565	83	118	17	683
<b>1852</b>	764	93	60	7	824
<b>1853</b>	801	84	152	16	953
<b>1854</b>	2.457	86	402	14	2.859
<b>1855</b>	1.376	80	342	20	1.718
<b>1856</b>	1.300	81	311	19	1.611
<b>1857</b>	1.191	89	142	11	1.333
<b>Totaal</b>	12.176	62	7.569	38	19.745

Bron: Swieringa, *Faith and Family*, 177. Tabel 6.2.

## Bibliografie

---

### Primair bronmateriaal:

Calvin College Heritage Hall, Grand Rapids Michigan, USA: Albertus C. Van Raalte Collection, 1829-1997, Civil War letters, doos 11 en 12.

Hope College, Joint Archives of Holland, Holland Michigan, USA: Civil War Collection, Willem Roon Civil War Letters (Michael J. Douma transcripts).

Michigan State University Archives and Historical Collections, East Lansing Michigan, USA: Katherine M. Rickey Papers, c.00553.

Nationaal Archief, Den Haag, Inv. 2.04.23.02, BiZa / Statistiek, 26I-26XII Staten van landverhuizingen overzee 1845-1878, 26I Staat van landverhuizers in 1852.

Nationaal Archief, Den Haag, Inv. 2.04.01, Ministerie van Binnenlandse Zaken, 1e Afdeling Binnenlandse Bestuur, 1832-1848, volkstelling van 1840.

Regionaal archief Goedeerde, Inv. 6427147, Ouddorp Huwelijken 1812 – 1842.

### Literatuur:

Abdelal R., Herrera Y.M., Alastair Iain Johnston, Rose McDermott, *Measuring Identity: A Guide for Social Scientists* (Cambridge, 2009).

Bratt, J.D., *Dutch Calvinism in Modern America: A History of a conservative subculture* (Grand Rapids, 1984)

Brinks H.J., "Dutch American Reactions to the Civil War" in *Origins*. Vol. VI, No. 1, (Amsterdam VU University press, 1988).

Douma, M.J., *The Evolution of Dutch American Identities, 1847-Present* (Tallahassee, 2008).

Douma, M.J., *How Dutch Americans Stayed Dutch. An Historical Perspective on Ethnic Identities* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2014).

Harvey D.L., 2nd Michigan Cavalry COMPANY "D", *Civil War Rosters*, <<http://www.migenweb.org/michiganinthewar/cavalry/2cavd.htm>> [geraadpleegd op 2-7-2018].

Franz, B., "Fortress America? Efforts in Fence Building, Controlling Migration, and the Creation of a New Managed Migration System", in *Institut fur Migrationsforschung und Interkulturelle Studien (IMIS) Beitrage* 30, (2006).

Gordon, M., *Assimilation in American Life: The Role of Race, Religion and National Origins* (New York, 1964).

Jacobs C., "The Western Michigan Dutch During the Civil War: Patriotic or Apathetic?" in *Origins* Vol. VI, No 1 (Hope College Student Paper, JAH, Collection H88-0441).

Jacobson J.M., Bruins E.J., and Wagenaar L.J., *Albertus C. Van Raalte: Dutch Leader and American Patriot* (Holland, Michigan, 1996).

Kirk, G.W. & Kirk, C.T., 'Migration, Mobility and the Transformation of the Occupational Structure in an Immigrant Community: Holland, Michigan, 1850-80', in *Journal of Social History*, Vol. 7, No. 2 (Oxford, 1974), 142-164

Krabbendam, H., van Minnen, C.A., Scott-Smith G., *Four centuries of Dutch-American Relations 1609-2009* (New York, 2009).

Krabbendam, H, *Vrijheid in het Verschiet: Nederlandse Emigratie naar Amerika 1840-1940* (Hilversum, 2006).

Ligterink G.J., *De landverhuizers; emigratie naar Noord-Amerika uit het Gelders-Westfaalse grensgebied tussen de jaren 1830-1850* (Zutphen, 1981).

Lucas, H.S., *Netherlanders in America: Dutch Immigration tot the United States and Canada, 1789-1950* (Ann Arbor, 1955).

Mulder, L.H., *Revolte der fijnen. De Afscheiding van 1834 als sociaal conflict en sociale beweging* (1973, Leiden)

Schenkeveld, W.M., *En Er Werd Een Grootte Storm Van Wind: Reacties uit de Nederlandse immigrantenkolonie in Michigan op de Amerikaanse Burgeroorlog (1861-1865)* (Ph.D. dissertation, University of Amsterdam, 1989).

Stokvis, P.R.D., *De Nederlandse Trek naar Amerika, 1846-1847* (Leiden, 1977).

Swieringa, R.P., *Faith and Family, Dutch Immigration and Settlement in the United States, 1820-1920* (New York, 2001).

Swieringa, R.P., 'Hollands Unique History', <[https://www.swierenga.com/Vanandel\\_lec.html](https://www.swierenga.com/Vanandel_lec.html)> [ geraadpleegd op 2-7-2018].

Swieringa R.P., 'Place Mattered: The Social Geography of Dutch-American Immigration in the Nineteenth Century', <[https://www.swierenga.com/Calvin\\_lec.html](https://www.swierenga.com/Calvin_lec.html)> [ geraadpleegd op 2-7-2018].

Turner, J. C. & Reynolds, K. J., "The story of social identity" in *Rediscovering Social Identity: Core Sources* (New York, 2010)

Weber, M., *Economy and Society: an Outline of Interpretive Sociology* (Berkeley, 1978).